

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
FILOZOFICKÁ FAKULTA
ÚSTAV ČESKO-NĚMECKÝCH AREÁLOVÝCH STUDIÍ A GERMANISTIKY

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

ODSUN NĚMECKÉHO OBYVATELSTVA Z OBLASTI ČESKÁ KANADA
V LETECH 1945-1952

Autor práce: Libuše Bezoušková

Vedoucí práce: PhDr. Miroslav Šepták, Ph.D.

Studijní obor: Česko-německá areálová studia

Ročník: 3.

2020

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledky obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

České Budějovice, 7. května 2020

.....

Libuše Bezoušková

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala za odborné vedení, rady, velkou dávku motivace a podpory vedoucímu mé bakalářské práce PhDr. Miroslavu Šeptákovi, Ph.D.

Zadruhé děkuji mým rodičům, kteří mi již od útlého věku ukazují krásy naší země a díky nim jsem si Českou Kanadu zamilovala.

Abstrakt

Bakalářská práce se zabývá tématem problematiky transferu německého obyvatelstva v období 1945–1952 z oblasti České Kanady v Jihočeském kraji. Práce sleduje nejen proměny demografické struktury obyvatelstva, ale také problematiku zaniklých obcí v důsledku budování hraničního pásma. Vedle historického kontextu je zde také sledována proměna České Kanady jakožto fyzicko-geografického prostoru. V neposlední řadě jsou autorkou analyzovány česko-německo-rakouské vztahy jakožto důležitý aspekt v současné zahraniční a ekonomické politice.

Klíčová slova:

Odsun německého obyvatelstva, Sudety, Česká Kanada, Jindřichohradecko, Zaniklé osady, Společná zahraniční a ekonomická politika, Československo, Rakousko, Německo, Postupimská konference, Benešovy dekrety, Česko-německá deklarace

Abstract

This bachelor thesis elaborates on the topic of the transfer of the German population in the period 1945–1952 from the area of Czech Canada in the South Bohemian Region. The work monitors not only the changes in the demographic structure of the population, but also the issue of extinct municipalities due to the construction of the border zone. In addition to the historical context, the transformation of Czech Canada as a physical-geographical area is also monitored here. Last but not least, the author analyzes Czech-German-Austrian relations as an important aspect in current foreign and economic policy.

Key words:

Expulsion of the German population, Sudetenland, Czech Canada, Jindřichův Hradec region, Defunct settlements, Common foreign and economic policy, Czechoslovakia, Austria, Germany, Potsdam Conference, Benes decrees, Czech-German declaration, The Beneš Decrees

1 Obsah

1	Úvod.....	8
2	Oblast Česká Kanada	10
3	Německé obyvatelstvo	11
3.1	Vztahy mezi Čechy a Němci.....	11
3.2	Sudetští Němci	13
4	Odsun	14
4.1	Situace před odsunem	14
4.1.1	Exilová vláda	14
4.2	Dekrety prezidenta republiky.....	16
4.3	Postupimská konference	18
4.1	Benešovy dekrety a vstup do Evropské unie	22
4.2	Plány na připravovaný odsun.....	23
5	Fáze odsunu z Jindřichohradecka.....	25
5.1	Divoký odsun	26
5.2	Organizovaný a dodatečný odsun	28
6	Po stopách odsunu ve městě Slavonice a jeho okolí	31
6.1	Železná opona a Česká Kanada	32
6.2	Zaniklé obce.....	34
6.3	Představení zaniklých osad.....	37
7	Česká Kanada dnes.....	38
7.1	Slavonice Zlabings - Žijící paměti aneb Hlasy pamětníků	41
7.1.1	Česko-rakouská spolupráce	42
8	Odsun 45 let poté a dnes	43
9	Závěr.....	53
	Přílohy	55
	Příloha 1.....	55
	Příloha 2.....	56
	Příloha 3.....	57
	Příloha 4.....	58
	Příloha 5.....	59
	Příloha 6: Rozhovor se zakladatelem projektu Slavonice - Zlabings.....	60
	Příloha 7: Rozhovor se správcem muzea Andreasem Kozarou.....	63
	Zdroje.....	65

1 Úvod

Poválečný odsun Sudetských Němců z pohraničí je jednou z nejproblematictějších součástí Československých moderních dějin. Ve své bakalářské práci jsem se pokusila prezentovat na mikroregionu Česká Kanada, jak se tento politický akt promítl do jednotlivých lidských osudů, jaký měl dopad na sociální a kulturní vývoj oblasti a na proměnu celé krajiny. S odstupem času lze též zhodnotit, zda tento mocenský a naprosto zásadní zásah spojený celou s řadou konkrétních nespravedlností a krutostí přinesl očekávané výsledky.

Cílem bakalářské práce je přiblížit transfer německého obyvatelstva z oblasti České Kanady v letech 1945-1952 na pozadí vývoje československo-německých vztahů. Téma jsem si vybrala, protože mám k České Kanadě blízký vztah a považuji tento mikroregion za krajinářsky a ekologicky jedinečný. Práce je rozdělena do sedmi kapitol. V úvodu práce seznamuji čtenáře s geografickým umístěním a obecnou charakteristikou České Kanady. V dalších kapitolách se zaměřuji na strukturu obyvatelstva na Československém území a samotný vztah Čechů a Němců na pozadí tehdejších historických událostí. Další kapitoly pojednávají o průběhu odsunu v zainteresované oblasti Jindřichohradecka a Slavonic. V závěrečných pasážích jsem přiblížila pohled na odsun po roce 1989 a česko-rakousko-německou spolupráci. Problematika poválečného odsunu i dnes skrývá nesmiřitelný postoj mezi národy a mezi státy. Je dost možné, že se toto téma objeví v dalších volebních obdobích, jako se tomu již před pár lety stalo. Je nutno hledat pravdivé odpovědi na toto období, je potřebná diskuze o minulosti a objektivní pohled na výklad dějin.

Moje bakalářská práce byla omezena z důvodu mimořádné situace v České republice. Měla jsem v úmyslu sbírat materiál přímo v terénu a strávit v oblasti několik dní, abych sama poznala, jak tyto události zasáhly nejen krajinu ale i místní pamětníky. Měla jsem domluvenou schůzku v jindřichohradeckém archivu a slavonickém informačním centru, které se nakonec neuskutečnila. Povedlo se mi alespoň distančně uskutečnit dva rozhovory na české i rakouské straně, přičemž dotazované osoby jsou důležité pro dnešní ilustraci odsunu.

K vypracování bakalářské práce jsem vycházela z bibliografických a internetových zdrojů. Nejprínosnějším bibliografickým zdrojem pro mě byla kniha „*Cesta k vyhnání 1938-1945: plány a rozhodnutí o "transferu" Němců z Československa a z Polska*“ od Brandese Detlefa. Čerpala jsem hlavně z česky psaných zdrojů, kterých je především samotný odsun napsáno opravdu mnoho. Se zaměřením na konkrétní lokaci jsem musela použít zdroje elektronické ať už digitální knihovnu či digitální archiv v Třeboni. V rámci internetových

zdrojů jsem pracovala také s empirickými daty. Velmi nápomocný mi byl web Slavonice-Zlabings, který byl po celou dobu ideálním „průvodcem“ v dané problematice.

2 Oblast Česká Kanada

Příhraniční oblast Česká Kanada se rozléhá na území Jihočeského kraje v někdejších okresech Jindřichův Hradec, mezi městy Slavonice, Nová Bystřice a Kunžak u hranice s Rakouskem. Z geografického hlediska jde o jihovýchod Čech a jihozápad Moravy. Největším administrativním centrem je bývalé okresní město Jindřichův Hradec. Za nejvyšší vrchol této oblasti je považován Vysoký kámen u Kunžaku s nadmořskou výškou 738 metrů nad mořem.¹ (Příloha 1). Čím je ovšem Česká Kanada tak jedinečná? Z hlediska krajinářského a ekologického se jedná o velmi cenné území.

Historicky lze osídlení krajiny České Kanady datovat až do pozdějších období českých dějin. Bylo to především z důvodu špatné dostupnosti a ztížených životních podmínek. Dynamičtější rozvoj vývoj začal až v 16. století, kdy pozorujeme vývoj architektonický a hospodářský, ať už v podobě zakládání rybníků či chovu domácího dobytka. Později se přihlásila o slovo manufakturní a průmyslová výroba. Pozoruhodné ovšem je, že se této příhraniční oblasti vyhnuly všechny důležité železniční tepny. Významné a bouřlivé období zažívala Česká Kanada během 2. světové války a krátce po ni. Střetávaly se zde tři kultury: česká, německá a židovská, což byl jeden z hlavních problémů tehdejší doby. Pokud hovoříme o poválečném období, jedná se hlavně o problematiku odsunu německého obyvatelstva z oblasti a následné osídlení oblasti českými obyvateli. Co se týče etnické skladby zdejšího obyvatelstva, je známo, že původními obyvateli České Kanady byli Slované. Situace se ovšem začala měnit v pozdním středověku, kdy vysoké procento obyvatel činili etničtí Němci. Důležitým bodem ve struktuře obyvatelstva je také rozpad rakousko-uherské monarchie v roce 1918 a vznik států Čechů a Slováků. Slavonice, město ležící ve středu České Kanady čítalo ve dvacátých letech 20. století 294 českých obyvatel a 2 324 obyvatel německých. V etnicky převážně německém městě efektivně a bez závažnějších konfliktů fungovala československá veřejná správa. V říjnu 1938 po podepsání Mnichovské dohody² bylo celé pohraničí bez boje postoupeno nacistickému Německu a stalo se součástí Velkoněmecké říše. Území České Kanady bylo začleněno do říšské župy Dolní Podunají (*Niederdonau*), konkrétně landrátu Waidhofen. Původní československá hranice se posunula cirká o deset kilometrů do vnitrozemí.

¹ Příloha mapa České Kanady - Mapy. Mapy.cz [online]. 2020 [cit. 2020-02-24]. Dostupné z: <https://mapy.cz/turisticka?x=15.1836251&y=49.0545812&z=11&l=0&source=area&id=53>.

² Mnichovská dohoda byla sjednána 29. září 1938 v Mnichově mezi Německem, Itálií, Francií a Velkou Británií o odstoupení pohraničních území Československa Německu.

České obyvatelstvo a Židé byli nuceně odsunuti do striktně ohraničeného území Čech a Moravy. Podobný osud čekal však o sedm let později i obyvatelstvo německé.³

3 Německé obyvatelstvo

3.1 Vztahy mezi Čechy a Němci

Kořeny soužití českého a německého národa sahají do dávné historie Českých zemí. Zakládání velkých měst ve 13. století přinesl asymetrický vývoj obyvatelstva. Na venkově zůstávalo obyvatelstvo české, ve městech však žili převážně obyvatelé němečtí. Bylo to způsobeno hlavně vysokou poptávkou po zkušených řemeslnících, služebnictvu a pomocnících, kterých v té době bylo málo. Česko-německé vztahy se vždy vyvíjely v rámci širšího historického kontextu.

Příkladem je habsburská monarchie, která měla značný vliv na vztahy těchto dvou národů, avšak nechtěla nebo nebyla ochotna nebo schopna vyřešit národnostní spory a spokojila se s typickým provizorem.⁴ Rozpor mezi českou a německou menšinou lze pozorovat koncem 19. století, kdy docházelo k neustálým sporům o různé pozice ve státních službách, o názvy uličních tabulek, o docházku dětí do škol s jejich mateřským jazykem apod. Německé obyvatelstvo postupně ztrácelo politickou převahu a české obyvatelstvo nabývalo na síle a to nejen v politice ale i v hospodářství. Češi navíc vnímali Němce ve svém státě jako nezajímavý, exotický element, když se třeba jelo do severočeských lázní. Naopak pro Němce byli Češi důležitější nebo byla spíše důležitější státní moc, kterou měli Češi ve svých rukou.⁵

V poslední řadě se začal proměňovat i demografický vývoj, kdy německé obyvatelstvo značně ztrácelo podíl oproti českému. Silné obavy o další osud přišly s nově vznikajícím československým státem. Historik René Petráš k tomuto poznamenává: „*Už tenkrát, v takovém státě (za monarchie) zažívali obavy, zda obstojí tváří v tvář větší české vitalitě a natalitě, zda dokáží inovovat svůj zaostávající průmysl, jestliže to nedokázali ještě „za Rakouska“, tím větší obavy nemohli nemít v „českém státě“.*⁶ Ani denní tisk nezůstával pozadu s pohledem na národnostní protějšek, přičemž zde byla prezentace jakéhosi tisíciletého zápasu Čechů s Němci.

³ BAUER, Zdeněk. Česká Kanada, Slavonice a Slavonicko: příběhy z regionu a tipy na turistické výlety. Druhé, doplněné vydání. V Praze: Zdeněk Bauer, 2016, s. 11-13, 186-191.

⁴ MAJEWSKI, Piotr Maciej. Sudetští Němci 1848-1948: dějiny jednoho nacionalismu. Brno: Conditio humana ve spolupráci s Muzeem druhé světové války v Gdaňsku, 2014. Monographiae (Conditio humana), s. 434.

⁵ LEMBERG, Hans. *Porozumění: Češi, Němci, východní Evropa 1848-1948*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2000, s. 232.

⁶ PETRÁŠ, René. Menšiny v meziválečném Československu: právní postavení národnostních menšin v první Československé republice a jejich mezinárodněprávní ochrana. Praha: Karolinum, 2009, s. 166.

Chladná byla i komunikace na zcela běžných místech, jako byla české a německá univerzita v Praze. V té době přestalo být běžné, aby byly děti posílány na delší dobu do jinonárodního území a aby se učily druhý jazyk.

*Po první světové válce se více než tři miliony německých obyvatel Čech, Moravy a někdejšího Slezska, zemí, které kdysi náležely k habsburské monarchii, ocitly v situaci, která je vystavila hlubokým politickým, hospodářským a sociálním změnám*⁷. Německá menšina se velmi těžko smířovala s faktem vzniku Československa a ztrátou privilegovaného postavení. Začlenění narazilo na odpor jak politické elity, tak značné části obyvatelstva.

Německo a Československá republika udržovaly standardní diplomatické vztahy, které byly označovány jako korektní. Německá zahraniční politika se až do třicátých let držela myšlenky, že problém sudetských Němců je vnitřní československou záležitostí, a i přes žal a stížnosti prosebníků z různých pohraničních lokalit, se k sudetoněmecké politice a obhajobě sudetských Němců oficiálně nevyjadřovala.⁸

Zvrat v postavení Němců přinesl jmenování Adolfa Hitlera říšským kancléřem a následně etablování nacistické diktatury v Německu. 1933. Přinesl Němcům žijícím v zahraničí pocity vzestupu a patřičné národnostní hrdosti. O čtyři roky později měl za sebou Hitler hospodářský vzestup, odstranění nezaměstnanosti, stavbu dálnic, budování armády a rozsáhlé zbrojení. Po domácím úspěších výrazněji upřel svoji pozornost na dění za hranicemi. Sudetští Němci v těchto chvílích pociťují, že se stali objektem a nástrojem hitlerovské politiky. Události nabíraly rychlý spád a německé obyvatelstvo se na československém území stále více cítilo utiskováno a zbídačeno, zatímco ze strany Hitlera cítili ochranu a blahobyt.⁹

Podepsání Mnichovské dohody na podzim 1938 znamenalo další milník ve vzájemném soužití Čechů a Němců. Třetí říše obdržela bez boje pohraniční území Československa. Okleštěná druhá republika neměla dlouhého trvání.¹⁰ Signatáři Mnichovské dohody československou žádost o slibovanou mezinárodní garanci hranic ignorovali nebo ji odmítli. Němečtí nacisté nakonec zvolili cestu úplné likvidace československého státu využívaje separatismus slovenských ľudáků. Polovině března donutili československého prezidenta

⁷ ZIMMERMANN, Volker. Sudetští Němci v nacistickém státě: politika a nálada obyvatelstva v říšské župě Sudety (1938-1945). Praha: Prostor, 2001. Obzor (Prostor), s.35.

⁸ LEMBERG, Hans. *Porozumění: Češi, Němci, východní Evropa 1848-1948*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2000, s. 235.

⁹ ŠKRÁBEK, Josef. *Včerejší strach: jaké to bylo mezi Čechy a Němci?: a jaké to bude--*. Praha: Vyšehrad, 2002, s.92-102.

¹⁰ K nepřehlednému množství literatury o Mnichovské dohodě srov. např. LVOVÁ, Míla. *Mnichov a Edvard Beneš*. Praha: Svoboda 1968; ČELOVSKÝ, Bořivoj: *Mnichovská dohoda*. Šenov u Ostravy: Tilia, 1999.

Emila Háchu pod hrozbou bombardování Prahy ke kapitulaci a odsouhlasením invaze německých vojsk do republiky. Následné přímé včlenění českých zemí do říše realizovali formou vyhlášení Protektorátu Čechy a Morava. Tyto události zahájily další pro český národ velmi bolestnou kapitolu vzájemného soužití s Němci.¹¹

Podle německého generála Ericha Fridericiho vedli Češi a Němci po tisíc let boj o Československý prostor a nyní mají Němci příležitost, které je třeba využít. Češi musí zmizet.

¹² V Sudetech nastal prudký zvrát, kdy to bylo právě české obyvatelstvo, sociální demokraté, komunisté, Židé a jiní Hitlerovi nepřátelé“, kteří museli prchat do „zbytku Československa“ nebo tam byli vyhnáni. Jak uvádí ve své knize Hans Lemberg, *„Dramatické momenty – Lidice, Terezín, „totální nasazení“ celých ročníků do říše, perzekuce především inteligence, plány na vyhlazení, přesídlení a poněmčení po válce a další fakta přispěla ještě k větší nenávisti Němců.“*¹³

3.2 Sudetští Němci

Pojmy sudetský Němec, Sudety a odvozené výrazy jsou nesčetněkrát používány v tématech historicko-politických poprvé v roce 1866, jako Němci žijící v Čechách. Termín Sudety (německy Sudetenland, Sudetendeutschland) je využíván pro území historických zemí obývaných až do let 1945-1946 převážně německy mluvícím obyvatelstvem. Původ slova pochází z kelštiny, přičemž původní pojem Sudéta je složen ze Sud-(kanec) a –éta (les), tedy „les kanců“ nebo „les divokých sviní“.

Pojem Sudetský Němec byl poprvé použit v roce 1866 s odkazem na četné historické, kulturně společenské, politické a etnografické oblasti života v Českých zemích, a to především v příhraničních oblastech. Do roku 1918 nabyl tento termín plnohodnotného významu, kdy byl používán pro německy hovořící obyvatele Čech, Moravy a Slezska. Po roce 1945 však pojem sudetský Němec a Sudety nabývá na české straně spíše negativního rázu. Může za to především působení Sudetoněmecké strany pod vedením Konrada Henleina, která nikdy skutečně neakceptovala demokratickou platformu Československa a fakticky usilovala o jeho likvidaci formou připojení k Německu. Represe protektorátních orgánů byly spojovány s Němci a německým živlem jako takovým. Kromě toho nacisté chtěli část českého národa násilně

¹¹ OLIVOVÁ, Věra. Dějiny první republiky. Praha: Společnost Edvarda Beneše, 2013, s. 287-309.

¹² RICHTER, Karel. *Češi a Němci v zrcadle dějin*. Třebíč: Akcent, 1999. Fakta (Akcent), s. 108.

¹³ LEMBERG, Hans. *Porozumění: Češi, Němci, východní Evropa 1848-1948*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2000, s. 240.

germanizovat a část přesídlit na Sibiř nebo do volyňských oblastí. Takto „uvolněnou“ českou kotlinu měli osídlit němečtí rolníci.¹⁴

4 Odsun

Češi označují poválečný odchod sudetských Němců za odsun, vyhoštění či vyhnání. Britové a Američané většinou hovoří o „transfer“, zřídka o „expulsion“, Poláci o „wysiedlenie“. Velká část zasažených Němců požaduje termín „Vertreibung“. Česko-německá komise historiků se dohodla na tom, že „divoká“ fáze před postupimskou dohodou se bude označovat jako „vyhnání“ a spořádanější fáze jako „vysídlení“.¹⁵

Vyhánění sudetských Němců začalo okamžitě po pádu Třetí říše.¹⁶ Jednalo se o tzv. „divoký odsun“. Nutno říci, že odsun byl společensky i politicky nevyhnutelný. O tom, že s Němci nelze žít v jednom státu mluvil domácí i zahraniční odboj již od roku 1942.

4.1 Situace před odsunem

4.1.1 Exilová vláda

Velmoci Francie, Velká Británie, Sovětský svaz a Spojené státy Americké neuznaly vznik Protektorátu Čechy a Morava, problém obnovy Československa v předmnichovských hranicích nepatřil k jejich diplomatickým prioritám. V Paříži vznikl v říjnu 1939 Československý národní výbor vykonávající fakticky funkci exilové vlády. V důsledku porážky Francie vznikla skutečná exilová vláda v létě 1940 v Londýně, i když zpočátku byla velmocemi uznána jako prozatímní. Teprve pro přepadení Sovětského svazu Německem změněná konstelace mezinárodní politiky výrazně napomohla uznání exilové vlády (Prozatímní státní zřízení).^{19.} července 1941 Velkou Británií a Sovětským svazem. To kromě jiného znamenalo

¹⁴ DEJMEK, Jindřich, s. 51.

¹⁵ BRANDES, Detlef. *Cesta k vyhnání 1938-1945: plány a rozhodnutí o "transferu" Němců z Československa a z Polska*. Praha: Prostor, c2002. Obzor (Prostor), s.20

¹⁶ *Třetí říše: termínem První říše nacisté označovali Svatou říši římskou národa německého (Sacrum Romanum imperium), jež vznikla za vlády Oty I., přesněji v roce 962. Německé císařství (tedy v nacistické terminologii „Druhá říše“) bylo po porážce Francie vyhlášeno 18. ledna 1871. V návaznosti na tyto státní celky se nacistické Německo samo označovalo Třetí říší. Název ovšem nevydržel dlouho; po anšlusu Rakouska v březnu 1938 se do popředí dostal termín Velkoněmecká říše (Großdeutsches Reich) a poté, co bylo německému tisku „doporučeno“ termín Třetí říše nepoužívat, přišel 10. července 1939 rozkaz samotného Hitlera zakazující další užívání tohoto označení. Důvodem byly úsměšky odpůrců režimu, relativně malé rozšíření mezi nacistickými pohlaváry a tiskem a do jisté míry i vymezení se proti náboženské Svaté říši římské. Označení Třetí říše. Fronta.cz [online]. 2020, 2007 [cit. 2020-03-08]. Dostupné z: <https://www.fronta.cz/dotaz/oznaceni-treti-rise>.*

začlenění obnovy Československa do válečných cílů protinacistické aliance, byť cesta k „oduznání“ Mnichova byla ještě dlouhá a vyžadovala nesmírné diplomatické úsilí československých představitelů.¹⁷ Později vznikla exilová vláda v Londýně.¹⁸ Krátce před skončením druhé světové války se vláda vrátila na osvobozené česko-slovenské území. Zloba, kterou v českém i exilovém prostředí vyvolalo chování sudetských Němců a jejich vůdců v druhé polovině třicátých let, v době Mnichova a za okupace, nastartovala myšlenky trvalého oslabení německého živlu v budoucí republice. Počítalo se sice s existencí německé menšiny na našem území ale v mnohem menších číslech, než tomu bylo doposud.

tlak na odsun Německého obyvatelstva z našeho území narůstal ke konci roku 1940. Postupně se v prostředí československé exilové vlády začaly zpracovávat varianty postupu vůči německé menšině, včetně alternativy rozsáhlého transferu. Řešení sudetoněmecké otázky zahrnovaly tři základní řešení: *1. odstoupení některých okrajových teritorií státu 2. částečné vysídlení starousedlého německého obyvatelstva 3. zřízení vlastních samosprávných celků v pohraničí.*¹⁹

Edvard Beneš se snažil paralelně s těmito plány zajistit podporu velmocí, kromě jiného i Velké Británie a Sovětského svazu. Důležitým krokem bylo odsouhlasení plánů britským kabinetem, který 5. srpna 1942 vydal prohlášení, jež se definitivně distancovalo od Mnichova a jeho následků včetně vynucených změn hranic. Začátkem roku 1943 byl prezident Edvard Beneš stále více důraznější s řešením sudetoněmecké otázky. V rozhovoru pro deník New York Times (1943) uvedl, že menšinové otázky ve středovýchodní a jihovýchodní Evropě by se měly po válce řešit drasticky a s konečnou platností.²⁰ Návštěva Sovětského svazu v prosinci 1943 prezidentem Edvardem Benešem přinesla jasné výsledky. Sovětské představitelé souhlasili s plánovaným odsunem německého obyvatelstva, který měl činit nejméně dva miliony osob. Odsouhlasení transferu německého obyvatelstva bylo vyžadováno hlavně z důvodu, aby byly ve střední Evropě nastoleny dlouhodobě stabilní poměry. Smíšená etnická teritoria byla podle mocností prvořadou příčinou rozbrojů, proto bylo také požadováno ihned po válce změnit hranice jednotlivých států a strukturu jejich obyvatel.

¹⁷ DEJMEK, Jindřich. Edvard Beneš. Politická biografie českého demokrata. Část druhá. Prezident republiky a vůdce národního odboje. Praha: Karolinum, 2008, s. 235-372.

¹⁸ Protektorát Čechy a Morava – protektorát: mezinárodní právní vztah daný nerovnoprávnou smlouvou mezi dvěma státy KRAUS, Jiří. Nový akademický slovník cizích slov A-Ž. Praha: Academia, 2005, s. 661.

¹⁹ ZIEGLEROVÁ, Petra. Právní aspekty odsunu sudetských Němců na území mostecká. Plzeň, 2016. Diplomová práce. Západočeská univerzita v Plzni. Vedoucí práce JUDr. Mgr. Vendulka Valentová.

²⁰ ARBURG, Adrian von a Tomáš STANĚK, ed. Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945-1951: dokumenty z českých archivů. Ve Středoklukách: Zdeněk Susa, 2010, s. 267.

4.2 Dekrety prezidenta republiky

Přijetí Mnichovské dohody, vyhlášení Protektorátu Čechy a Morava a vypuknutí druhé světové války vytvořili konstelaci, kterou platná československá ústava z roku 1920 nepřepokládala. Vznikl stav ústavně právní nouze, který vyžadoval mimořádné řešení. Jak již bylo zmíněno teprve v Londýně došlo ke vzniku prozatímního státního zřízení tvořeného prezidentem Edvardem Benešem, exilovou vládou a Státní radou. V rámci prozatímního státního zřízení začaly být v londýnském exilu vydávány dekrety prezidenta republiky, a to k návrhu vlády a za spolupodpisu předsedy vlády a odpovědných ministrů. Tzv. dekretální období trvalo od 15. října 1940 v souvislosti s vydáním ústavního dekretu č. 2/1940 až do ustavení Prozatímního národního shromáždění 28. října 1945. Podle tohoto dekretu vykonával zákonodárnou moc prezident prostřednictvím dekretů, vydávaných na návrh vlády. Dekret č. 12/1942 stanovil povinnost si před vydáním dekretu vyžádat stanovisko Státní rady. Ústavním dekretem č. 11/1944 prohlásil všechny předpisy vydané na území Československa v době nesvobody prohlášené za neplatné a současně stanovil, že všechny dekrety podléhají ratihabici, tedy dodatečnému schválení Národním shromážděním, v opačném případě pozbývají platnosti. Jak ukazují studie právníků a právních historiků československou dekretální praxi nelze považovat za ojedinělou. Obdobné problémy spojené s mimořádnými právními poměry během druhé světové války provázely i další exilové vlády či exilové politické reprezentace (například nizozemské, norské nebo jugoslávské).²¹

Dekrety prezidenta republiky vydávané londýnskou exilovou vládou se svým obsahem nelišily od dekretů vydávaných ostatními exilovými reprezentacemi. Týkaly se především vedení války – polních soudů, postavení vojáků, včetně žen v zahraničním vojsku, státních rozpočtů nebo dokončení lékařského studia československých studentů nebo právního postavení organizace spojenecké zahraniční pomoci Československa.²² Od dubna 1945 do 27. října 1945 bylo druhé období dekretů, kterých bylo vydáno přes sto. Mnoho dekretů vydaných v Československu bylo připraveno již Londýně. Druhá vlna dekretů byla zaměřena především na poválečnou situaci ve všech oblastech státu. Vláda musela řešit otázky společenského

²¹ KUKLÍK, Jan. Dekrety prezidenta republiky v mezinárodním srovnání. In: LOUŽEK, Martin, ed. Česko-německá deklarace. Deset let poté. Praha: CEP - Centrum pro ekonomiku a politiku, 2002, s. 146-159.

²² PAVLÍČEK, Václav, Jirí WEIGL a Jindřich DEJMEK. *Benešovy dekrety: sborník textů*. Praha: CEP - Centrum pro ekonomiku a politiku, 2002. *Ekonomie, právo a politika*, s. 14.

provozu a některé z nich i „nedekretovým způsobem“. Do dekretů lze tedy zařadit i ty, které nejsou politicky zaměřené.²³

Dekret č. 10/1944 ze 3. srpna 1944 o dočasné správě osvobozeného území zřizoval na osvobozeném území úřad pro správu osvobozeného území v čele s prezidentem určeným členem vlády (vládním delegátem). Tento úřad zanikl po příjezdu na československé území, 5 dubna 1945 v Košicích. Na osvobozeném území vznikly podle ústavního dekretu č. 18/1944 národní výbory v pozici orgánů státní správy. Ústavní dekret č. 47/1945 Sb. umožňoval prostřednictvím národních výborů nepřímo zvolit Prozatímní Národní shromáždění, které jako prozatímní legislativní orgán potvrdilo platnost dekretů i Edvarda Beneše ve funkci prezidenta. Ustavující schůze Prozatímní Národní shromáždění proběhla symbolicky 28. října 1945.

Z hlediska pozdějšího transferu Němců z Československa je důležitý dekret č. 12 z 21. června 1945, který rozhodoval o konfiskaci a urychleném rozdělení zemědělského majetku Němců a Maďarů bez ohledu na státní příslušnost, dále zrádců a nepřátel republiky (dekret přímo specifikoval tyto osoby) jakékoliv národnosti a státní příslušnosti, kteří se projeví nepřátelsky zejména v období krize a války v letech 1938 až 1945. Tyto osoby byly vyznačeny ve veřejné vyhlášce. Ústavním dekretem č. 33/1945 o úpravě československého státního občanství osob národnosti německé a maďarské vydaný 2. srpna 1945 zbavil státního občanství všechny osoby německé nebo maďarské národnosti. Z tohoto ustanovení mohli být vyňati pouze ti Němci a Maďaři, kteří prokázali aktivní odpor proti okupačnímu režimu. Fyzická osoba byla tedy zbavena občanství za trest a na základě etnicity. Na základě vládního nařízení č. 252/1949 Sb., o vrácení československého státního občanství osobám německé národnosti došlo v individuálních případech k navrácení československého občanství.

Složitá národnostní otázka, konkrétně odsun Němců z Československa, byla vyřešena radikálně. Ačkoliv je tento akt připisován Edvardu Benešovi, není tomu tak. Myšlenka odsunu se zrodila v kruzích domácího odboje již v roce 1941. V londýnských kruzích získala tato myšlenka podporu hlavně od vojáků a od komunistické emigrace v Moskvě. Z těchto faktů je tedy jasné, že Beneš s tímto nápadem nepřišel a zpočátku i váhal. Díky narůstajícímu tlaku nacismu nejen v protektorátu, ale i jinde, vzrostla nenávist vůči Němcům, a tak Beneš přijal plán odsunu za svůj. Je nutné zmínit, že vycházel především z racionální úvahy, že sudetští Němci jsou pro Československo stále nevyřešeným problémem, zdrojem neklidu a je třeba s touto skutečností něco udělat. Bylo také zřejmé, že po skončení války bude německé

²³ MANDLER, Emanuel. *Benešovy dekrety: proč vznikaly a co jsou*. Praha: Libri, 2002. Otazníky našich dějin, s. 36.

obyvatelstvo (jakožto druhými občany) terčem útoků a napětí. Tuto skutečnost lze pozorovat i v jeho vládních projevech, když například uvedl: „*Bylo mi jasno hned po Mnichově, že až jednou půjde o odstranění mnichovské dohody a jejích důsledků, bude musit být řešena zásadně a definitivně pro náš stát i otázka našich Němců...Pokrok to musí býti v národnostních, lidských i vývojových otázkách. Prakticky to znamenalo: bude potřeba přesvědčit Angličany, Francouze, Američany a Rusy – a možno-li i Němce samé – že při zásadním zachování předmnichovského Československa bude třeba zmenšit Čechoslováky, že tomuto cíli budou musit i oni přinést některé oběti.*“²⁴

4.3 Postupimská konference

Setkání takzvané „Velké trojky“ - vrcholných představitelů Spojených států (prezident Harry S. Truman), Velké Británie (ministrský předseda Winston Churchill, který byl během konference vystřídán vůdcem Labour Party Clementem Attleem) a Sovětského svazu (Josef Stalin) se uskutečnilo na zámku Cecilienhof v Německém městě Postupim (Potsdam) na přelomu července a srpna 1945 (17. července krátce po 17. hodině – 2.srpna v 0.30 hod.). Konference se zúčastnily jen tyto tři mocnosti i přesto, že okupační zónu měla v Německu i Francie. Konference měla krycí jméno Terminal, jak ji nazval Winston Churchill. Oficiální název zněl „Konference v Berlíně“. Hlavním cílem celé konference v Postupimi bylo poválečné uspořádání Evropy, především Německa. Postupimská dohoda hovoří o tom, že transfer německého obyvatelstva musí být uskutečněn řádným a humánním způsobem.

„*Americká vláda si plně uvědomuje křivdy, jež přibližně za posledních 10 let na Československu spáchalo Německo a německá menšina a je připravena prozkoumat tento problém ve snaze najít uspokojivé řešení pro budoucnost. Nepochybně také vyvstanou otázky vzhledem k transferu Němců z jiných území. Z toho důvodu se americká vláda domnívá, že transfery takového druhu, o kterých se uvažuje, by se měly uskutečňovat na základě patřičné mezinárodní dohody, a za amerického dohledu. Americká vláda je toho názoru, že by neměla být podniknuta žádná jednostranná akce k transferu velkých skupin osob.*“²⁵ Obecně Američané pokládali vysídlování německého obyvatelstva především za evropský problém a brali v úvahu, že se na této události angažují Britové a Sověti. Ze strany sovětské však nebyly

²⁴ OLIVOVÁ, Věra. Edvard Beneš odsun Němců: Výbor z pamětí a projevů doplněný edičními přílohami. K vydání připravila Věra Olivová. Praha: Nakladatelství a vydavatelství JP, 1995, s. 11, 13.

²⁵ Rozhodla o odsunu Němců z Československa po válce Postupimská konference? Český Rozhlas plus [online]. 2020 [cit. 2020-03-15]. Dostupné z: <https://plus.rozhlas.cz/rozhodla-o-odsunu-nemcu-z-ceskoslovenska-po-valce-postupimska-konference-6513476>.

vydány téměř žádné dokumenty, a tak není jisté, jakou váhu této problematice přikládali. Britové své návrhy časem pozměnili a počátkem července 1945 předali Američanům.

Obecně lze říci, že existence německých menšin ve státech střední a východní Evropy umožnila hitlerovskému Německu používat menšiny jako záminky nebo nástroje k rozpoutání války. Byl zde víc než dvacetiletý problém – uznat německou menšinu v Československu za rovnoprávný státní národ. Pokud jde o československo-německé vztahy v rámci Postupimské dohody, byla pro ně nejdůležitější hlava XIII postupimských usnesení, podle které byl schválen transfer Němců z ČSR (a také Polska a Maďarska). Dokumentem se fakticky legalizovaly dílčí odsuny Němců z českého pohraničí i vnitrozemí.²⁶ Článek XVIII dokumentu požaduje, aby tento přesun proběhl „spořádaně a lidsky“. (Příloha 2)

Postupimská konference byla výsledkem dvacetiletého vnitropolitického a zahraničně politického vývoje. Čechoslováci v té době považovali celé Československo za svůj „životní prostor“ a Mnichov pro ně byl trnem v patě. Trauma z období okupace a války, posílily myšlenku odstranění menšiny. Odsun se však netýkal pouze menšiny německé ale také menšiny maďarské, která žila na jižním Slovensku, jak o tom vypovídá nota československé vlády velmocem z 3. července 1945: *Český a slovenský národ jednomyslně pokládají transfer Němců a Maďarů za základní nezbytnost pro budoucnost československého státu a pro zajištění míru ve střední Evropě.*²⁷ Razantní řešení, které těsně po válce mělo přijít ovšem vyžadovalo zapomenout na lidskost, demokracii a právo. Místo toho nastoupila pomsta, neboť „válka ovšem nebyla důvodem vysídlení Němců, nýbrž jedinečnou historickou příležitostí k etnické čistce, jejímž cílem bylo vytvořit národní „slovanský stát“²⁸ Představitel domácího odboje Vladimír Krajina uvádí ve svém dopisu, který zaslal tajemníkovi Edvarda Beneše Prokopu Drtinovi 3.12. 1940 „V lidu skutečně roste tak strašlivá touha po odplatě, že regulovat ji bude velmi obtížné, ne-li nemožné. Lid vidí svůj Lebensraum v historických hranicích a Němce pokládá za přivandrovalce, kteří se budou muset vystěhovat“²⁹

Požadavek na transfer německého obyvatelstva byl předložen Evropské poradě komisi exilovou vládou poprvé v srpnu 1944 a vládám tří velmocí v listopadu 1944. Postupimská konference měla přijmout princip transferu německých menšin z území pod polskou, československou a maďarskou správou do Německa. Měla usilovat o ustanovení, aby každý

²⁶ DEJMEK, Jindřich. Československo, jeho sousedé a velmoci ve XX. století (1918 až 1992): vybrané kapitoly z dějin československé zahraniční politiky. Praha: CEP - Centrum pro ekonomiku a politiku, 2002, s.62.

²⁷ CHURANĚ, Milan. *Postupim a Československo: mýtus a skutečnost*. Praha: Libri, 2001. Otazníky našich dějin, s.43.

²⁸ Tamtéž s.37.

²⁹ Tamtéž s.32.

transfer představoval komplex problémů a byl brán jako záležitost obecného mezinárodního zájmu a byl bedlivě sledován a řízen. Hlavní prioritou konference byla společná dohoda.

Dne 25. července byly jmenovány tři výbory pro otázku transferu německého obyvatelstva, které měly za úkol připravovat protokoly a zprávy o průběhu konference. Program konference však nebyl dopředu jasný, určoval se až v jejím průběhu. Vysídlení Němců z Československa však bylo jedním z okrajových témat. Potvrzuje to i fakt, že sotva 40 z celkových 4 000 stran dokumentů o Postupimi. Téma bylo na zadních příčkách také z důvodu, že západní mocnosti stále doufali v uchování Československa jako státu, který má svou demokracii a nezávislost a spoléhali zejména na prezidenta Edvarda Beneše.

Obecně lze říci, že Spojené státy a Spojené království byly proti masovému transferu ale neměly žádnou možnost, jak této (již probíhající) akci zabránit. Snažili se tedy alespoň o zastavené celého procesu do doby, než budou vytvořeny lepší podmínky pro jeho uskutečnění. Ruský prezident Stalin však žádný z těchto názorů nebral vážně. Plně podporoval názor Edvarda Beneše o tom, že tento transfer „*je jedinečnou historickou příležitostí k radikálnímu očištění našeho státního území od německého živlu*“³⁰ Z dokumentu z Postupimské konference vyplývá, že hlavní představitelé otázku transferu neřešili příliš do hloubky. Jejich zájem byl především o to, kdy a jakým způsobem se má transfer uskutečnit. Otázka, zda je správné vysídlit několik milionů lidí proti jejich vůli a vzít jim vše, co mají (nejen majetek ale také zdraví a život) vůbec nezazněla. O majetku jako takovém není vůbec v dokumentech řeč. Zúčastněné mocnosti potvrdily dohody schválené na konferenci v Jaltě.³¹

I přesto, že celkové jednání o transferu obyvatel bylo mezi mocnostmi zcela minimální, pro československou vládu byla jakákoliv známka kladného rozhodnutí z Postupimi velmi důležitá. Zápis z jednání československé vlády ze dne 3. srpna jasně udává, že odsun byl již nezastavitelný. „*Členové vlády jsou zajedno v tom, že se v odsunu německého obyvatelstva má pokračovat, pokud to je prakticky bez obtíží proveditelné, že se toto pokračování má popřípadě*

³⁰ Tamtéž s. 73.

³¹ Jaltská konference se uskutečnila v únoru roku 1945 v sovětském rekreačním středisku na Krymském poloostrově a je druhým setkáním tzv. Velké trojky (Velká Británie, Sovětský svaz, Spojené státy Americké). Řešila se zde bezpodmínečná kapitulace Německa a poválečné uspořádání v Evropě.

Závěry Jaltské (Krymské) konference tří mocností (11.2.1945). [Http://www.moderni-dejiny.cz](http://www.moderni-dejiny.cz) [online]. 2020, 12.12.2009 [cit. 2020-03-23]. Dostupné z: <http://www.moderni-dejiny.cz/clanek/zavery-jaltske-krymske-konference-tri-mocnosti-11-2-1945/>.

odůvodnit tím, že bylo již delší dobu připraveno a nelze příslušná opatření zrušit a hlavně nutno urychlit předložení na provedení transferu“³²

Závěry Postupimské dohody byly stvrzeny vládami Spojeného království, Spojených států amerických a Svazu sovětských socialistických republik v Postupimi na přelomu července a srpna roku 1945. Postupimská konference uznala, že přesun německé populace, která sídlí na území Československa, je nezbytný.³³

Dne 24. října 1945 předal ministr Jan Masaryk plán na vysídlení Němců z Československa na výzvu představitelů Spojených států a Velké Británie. Přesídlování mělo začít v prosinci 1945 ale počátek akce byl přeložen na leden 1946. Do té doby již do bylo vyhnáno nebo uprchlo několik set tisíc československých Němců. Vysídlení bylo dokončeno 24. října 1946. Do Amerického pásma bylo odsunuto 1,5 milionů Němců, do Sovětského 840 tisíc.

Postupimská konference byla předmětem tématu v době sjednávání Česko-německé deklarace v letech 1995-1997, protože na ni navazoval celý komplex poválečných dohod a politických rozhodnutí. Tehdejší německý ministr zahraničí Klaus Kinkel uvedl *„Mám povinnost bezpráví na sudetských Němcích vnést do deklarace. Pražská vláda prý není dosud připravena v deklaraci vyjádřit, že se vyhnáním učinilo bezpráví. Praha zřejmě setrvává s odvoláním na Postupimskou dohodu na termínu „nuceného vysídlení.“ Podle německého pojetí postupimská dohoda neznamena právní uznání vyhnání, nýbrž byla jen politickým prohlášením.“³⁴* Řešily se tedy především právní pojetí Postupimské dohody, přičemž si část německých poslanců Zelených/Spojenectví 90, nechala vypracovat právní posudek jehož autorem byl Christian Tomuschat, profesor mezinárodního práva v Berlíně. Tomuschan přišel se závěrem, že Spolková republika nikdy právní účinnost Postupimské dohody neuznala, což připomíná i zdůvodňuje většina německé právní a historické literatury k tomuto tématu.³⁵ Také konstatuje, že *„vyhnání nebylo v souladu s již v roce 1945 platným mezinárodním právem“* na druhou stranu ale popírá, že by došlo ke zločinům proti lidskosti.³⁶

³² Vítězné mocnosti podepisují Postupimskou dohodu (2. srpen 1945). *Televize Seznam* [online]. 2020, 2.8.2019 [cit. 2020-03-23]. Dostupné z: <https://www.televizeznam.cz/video/vylety-do-minulosti/vitezne-mocnosti-podepisuji-postupimskou-dohodu-2-srpen-1945-63944561>.

³³ PAVLÍČEK, Václav, Jirí WEIGL a Jindřich DEJMEK. *Benešovy dekrety: sborník textů*. Praha: CEP - Centrum pro ekonomiku a politiku, 2002. Ekonomie, právo a politika, s.151.

³⁴ VONDRA, Alexandr, LOUŽEK, Marek, ed. *Česko-německá deklarace: deset let poté: [sborník textů]*. Praha: CEP - Centrum pro ekonomiku a politiku, 2007. Ekonomika, právo, politika, s.136.

³⁵ Tamtéž s.142.

³⁶ LIPENSKÁ, Dana. *Postupimská dohoda ve znovusjednoceném Německu*. Praha, 2014. Univerzita Karlova v Praze. Vedoucí práce PhDr. Petr Šafařík, s.32.

4.1 Benešovy dekrety a vstup do Evropské unie

Po pádu železné opony začaly být pozitivní vztahy i na česko-rakouské straně. V prosinci roku 1989 zdokumentovala média symbolické stříhání ostatních drátů na společné hranici československým šéfem diplomacie Jiřím Dienstbierem a jeho rakouským protějškem Aloisem Mockem. Rakousko vyšlo vstříc Československu hned v několika krocích, například v zrušení vízové povinnosti pro československé občany. Obě země navázaly spolupráci mezi územními celky, nestátními organizacemi i zájmovými skupinami. V ekonomickém směru Rakousko poskytlo finanční pomoc na usnadnění vývozu, zkvalitnění infrastruktury, podporu společných projektů ať už v dopravě či vzdělávání a tržně orientovaných reformech. Přívětivé emoce z pádu komunismu ve střední Evropě však brzy vyprchaly a vyskytly se první překážky ve společné cestě. Při návštěvě českého prezidenta Václava Havla ve Vídni v březnu 1993 se projednávala problematika dostavby jaderné elektrárny Temelín, která měla v Rakousku negativní ohlas a dekrety prezidenta Edvarda Beneše. Česká republika po dobu snahy na vstup do Evropské unie čelila nátlaku na zrušení Benešových dekretů. Rakouská strana považovala transfer milionů Němců a vyvlastnění jejich majetku bez náhrady za protiprávní a antihumánní čin. Česká strana zrušení všech dekretů, které se týkaly majetku a odejmutí československého státního občanství z historických a právních důvodů striktně odmítala. V Rakousku byly Benešovy dekrety tématem předvolební kampaně politické strany FPÖ, která pohrozila požadavkem na zrušení dekretů. Na zrušení dekretů v té době naléhali i představitelé sudetských Němců v Rakousku. Podle rakouského prezidenta Heinze Fischera způsobily dekrety hluboké křivdy. Tyto skutečnosti naplno rozdělily pohledy dvou států na danou problematiku. Plány na vstup do Evropské unie také vyvolaly otázku, zda jsou dekrety, implementované do českého právního řádu za zvláštních podmínek, v souladu s evropským právem. Řešení této problematiky se dostalo ze zemské úrovně až na půdu institucí Evropské unie. V březnu roku 2002 se sešli v Bruselu ministr zahraničí Jan Kavan a komisař Günther Verheugen, kteří se shodli na tom, že dekrety nebyly a nebudou předmětem jednání o podmínkách vstupu České republiky do Unie. Řešení dekretů trvalo téměř celý rok 2002. Takzvaná Froweinova zpráva³⁷ (právní posudek) vyhotovená na přání Evropského parlamentu přišla se závěrem, že Benešovy dekrety nejsou z hlediska evropského práva překážkou vstupu České republiky do Evropské unie. Se stejným závěrem přišel i další odborný posudek

³⁷ Jürgen Frowein – německý právník

zpracovaný na základě podnětu od Evropské unie, což nakonec potvrdil i Evropský parlament na svém zasedání 20. listopadu 2002.³⁸ Kritici tak od této chvíle nemohli požadovat úplně zrušení dekretů.³⁹

Pokud pomineme určité překážky v česko-rakouských vztazích, vidíme mezi těmito zeměmi od roku 1989 dynamicky rozvíjející se obchodní vztah. Od roku 2004 kdy Česká republika vstoupila do Evropské unie pozorujeme Českem a Rakouskem intenzivnější vztahy na poli kulturním, vědeckém, hospodářském a politické. Rakousko patří k jedním z nejdůležitějších obchodních partnerů, je konkrétně sedmým nejvýznamnějším obchodním partnerem a šestým nejdůležitějším exportním trhem. Z druhé strany je i Česká republika pro Rakousko jedním z hlavních obchodních partnerů v rámci Evropské unie hned po Německu a Itálii.⁴⁰

4.2 Plány na připravovaný odsun

První kompletní plán týkající se odsunu Německého obyvatelstva z Československa předložila zvláštní studijní skupina londýnského ministerstva v roce 1942. Cíl byl jasný: československá armáda měla podle tohoto plánu rychlým úderem zlomit odpor „Sudetáků“, obsadit *pohraniční* oblasti, a zajistit ostrahu hranic. S tímto cílem byly vytvořeny také čtyři možné varianty postupu při transferu Němců:⁴¹

1. *Transfer asi dvou milionů Němců za hranice bez možnosti odškodnění za zanechaný majetek, ovšem se souhlasem spojenců.*
2. *Odstoupení menších částí pohraničního území v kombinaci s vysídlením maximálně devadesáti, přinejmenším však zhruba pětasedmdesáti procent obyvatel německé národnosti*

³⁸ FAJMON, Hynek. *Cesta České republiky do Evropské unie*. Centrum pro studium demokracie a kultury - CDK, 2004, s.46.

³⁹ SCHELLE, Karel a Jaromír TAUCHEN. *Encyklopedie českých právních dějin*. Ostrava: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o. v koedici s Key Publishing, 2015, 1, A-Č, 971, s. 777-778.

⁴⁰ Rakousko: Obchodní a ekonomická spolupráce s ČR. *BusinessInfo: Oficiální portál pro podnikání a export* [online]. 2020, 15.12.2019 [cit. 2020-04-20]. Dostupné z: <https://www.businessinfo.cz/navody/rakousko-obchodni-a-ekonomicka-spoluprace-s-cr/>
Rakouský prezident kritizoval Benešovy dekrety. *IRozhlas* [online]. 2020, 4.3.2010 [cit. 2020-04-20]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/rakousky-prezident-kritizoval-benesovy-dekrety_201003042155_mkopp.

⁴¹ ARBURG, Adrian von a Tomáš STANĚK, ed. *Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945-1951: dokumenty z českých archivů*. Ve Středoklukách: Zdeněk Susa, 2010, s. 211.

3. *Výměna německého obyvatelstva za Čechy žijící v zahraničí, resp. i Lužické Srby, a to s předpokladem následné asimilace zhruba milionu Němců, kteří by v republice zůstali.*
4. *Varianta, která by se měla uplatnit pouze tehdy, pokud by nešlo provést některou z variant ostatních*

K dosažení těchto cílů bylo také schváleno, že budou použity daleko tvrdší prostředky, než-li dříve. Počítalo se zde s co nejrychlejším obsazením předmnichovských hranic československou armádou. Přibližně během jednoho týdne mělo být z historických zemí vysídleno přibližně 2 846 000 Němců. V následujícím týdnu se pak počítalo s odsunem dalších 381 000 Němců, kteří měli být vystěhováni z vnitrozemí železničními transporty.

Připravovaný tlak a zacházení s Němci se s končící válkou stále více a více vyostřovaly. Prezident Edvard Beneš před Státní radou 3. února 1944 prohlásil: „*Náš domácí boj a převrat v této válce bude a musí být revolučně a vojensky organizovaný a násilný a bude a musí znamenat u nás velikou lidovou vojnu a pro Němce a fašistické násilníky konec opravdu krvavý a nelítostný*“.⁴²

Českoslovenští představitelé exilové vlády v Londýně veřejně prohlásili, že jim půjde o odsun německého obyvatelstva v masovém měřítku, ale současně se nebránili tomu, aby v zemi větší počet těchto lidí (asi 800 000) zůstal i nadále. Jednalo by se především o lidi, kteří byli loajální a antifašisté, kterým by se po individuálním prověření ponechalo Československé občanství. Bylo ale jasné, že i přes toto tvrzení (které pocházelo z řad exilové vlády) čeká zbylé Němce v českém prostředí postupná asimilace, i když tento bod nebyl specificky projednán. Odsunuti by měli být určitě ti Němci, kteří se sice nijak neprovinili ale „cítí a smýšlejí pangermánsky“ a pokládají Německo za svou skutečnou „politickou a duchovní vlast“. Potřeba vysídlení nevhodné etnické skupiny měla zajistit bezpečnost státu a zachování budoucího míru. Konfiskace majetku, která byla taktéž plánovaná, měla být hlavně u trestně stíhaných Němců. K tomuto kroku nemělo dojít u odsunovaných osob, kterým měl být z části povolen vývoz jmění, resp. peněžní hotovosti v německé měně. Zanechaný majetek v republice měl být uhrazen na účet německého státu, který měl rovněž garantovat převzatí vysídlenců a zajištění jejich usazení a zabezpečení v novém místě jejich pobytu.

Vládní program, který byl vyhlášen 5. dubna 1945 v Košicích, stanovil rámcová pravidla pro postup vůči německému obyvatelstvu po osvobození. Dokument měl potvrdit československé s tím, že bylo nutné splnit podmínky pro uznání antifašismu. Ostatním lidem

⁴² Tamtéž s. 212.

se mělo občanství zrušit po důkladném prošetření každého obyvatele německého původu. Osoby, které měli předpoklad pro odsouzení, měly být zbaveny státního občanství a navždy vypovězeny, pokud je ovšem nečekal trest smrti. Němci, kteří přišli na území Československa po Mnichovu roku 1938 a nepodléhali trestnímu stíhání, měli být s výjimkou mužů a žen pracujících v minulém období ve prospěch státu, ihned vykázáni. Opatření proti německým provinilcům a jejich pomahačům naznačovala IX. Kapitola programu. *„Zajištění a národní správa zemědělského a nezemědělského majetku s vyhlídkou následné konfiskace se podle X. a XI. Kapitoly měli týkat občanů nepřátelských států a občanů Československa, kteří aktivně napomáhali rozbití a okupaci republiky a těch, kteří byli považováni za zrádce a kolaboranty.“*⁴³

Později se ovšem ukázalo že košický program byl vytvořen pouze teoreticky, nikoliv prakticky. To byla také jedna z příčin, proč se opatření směřující k realizaci transferu Němců za hranice připravovala a aplikovala za pochodu, tj. ve spádu událostí od poloviny května 1945, kdy exilová vláda dorazila do Prahy.

5 Fáze odsunu z Jindřichohradecka

O vyhnání německého obyvatelstva z Československa se začalo mluvit již 12. září 1938, kdy Hitler požádal, aby pohraniční území českých zemí osídlených převážně Němci, bylo připojeno k velkoněmecké říši. Tyto skutečnosti byly výchozím bodem na budování plánů ohledně vyhnání Německého obyvatelstva z Československa. Odsun Němců měl být účinný nástroj proti opakování událostí ze září 1938, které byly hlavním motivem. Následné vyhlazení Lidic a vlna teroru na podzim 1941 a v létě 1942 posílila požadavky na odsun. Sudetoněmecký politik Wenzel Jaksch doufal v revoluci či vojenský puč v Německu, díky kterému by mohl nastat mír. Ovšem prezident Edvard Beneš měl z této představy obavy.

Těsně po skončení 2. světové války muselo být z jindřichohradeckého okresu odsunuto kolem 15 000 – 16 000 německých obyvatel, kteří zde měli před válkou trvalý pobyt a domovské právo. Mnoho obyvatel také odešlo do Rakouska individuálně ať již se souhlasem československých úřadů nebo nelegálně. Největší počet obyvatel muselo opustit území v tzv. divokých odsunech se souhlasem nejvyšších účastníků československé armády pod taktovkou Vladimíra Hobzy.⁴⁴

⁴³ ARBURG, Adrian von a Tomáš STANĚK, ed. Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945-1951: dokumenty z českých archivů. Ve Středoklukách: Zdeněk Susa, 2010, s. 216-217.

⁴⁴ Tamtéž s. 166.

Z projevu Dr. Edvarda Beneše v Táboře 16. června roku 1945 vyplývá, že chtěl upozornit na problematiku německého obyvatelstva na československém území. Chtěl, aby si český národ uvědomil určité skutečnosti, které nás v souvislosti s jiným národem značně ovlivnily. „Chtěl bych ještě dodat pro nás pro všechny v Československu dvě věci: 1. Nikdy nezapomeňme na to, co s námi Němci v této válce dělali a co zamýšleli s námi učinit. Bylo to tak hrozné a strašné, že toho navždycky musí být vzpomínáno. 2. Rozhodněme se, že musíme republiku odgermanisovat, všude a ve všem. Přemýšlejte, jak to učiníme. Půjde o odgermanisování jmen, krajů, měst, zvyků – půjde o všechno, co se vůbec odgermanisovat dá. Dnes přichází pro to doba. Vzpomínejte, co germanisací se nám za ta století od dob husitských stalo. Tož heslem naším bude: Všude a ve všem odgermanisovat republiku.“⁴⁵ Z projevu vyplývá, že chtěl upozornit na problematiku německého obyvatelstva na československém území. Chtěl, aby si český národ uvědomil určité skutečnosti, které nás v souvislosti s jiným národem značně ovlivnily.

5.1 Divoký odsun

Divoký, neřízený, živelný. I tak lze nazvat transfer německého obyvatelstva z Československa bezprostředně po 8. květnu 1945 tzn. po skončení druhé světové války. Dne 17. dubna 1945 nařídila vláda československému obyvatelstvu⁴⁶, aby se Němcům pomstilo za všechny zlé činy a aby neměli s nepřáteli žádné slitování. Prezident Edvard Beneš v projevu z 12. května uvádí, že se tento národ choval během války nelidsky, přestal být snesitelným a nám samotným se jeví jako jedna jediná velká lidská nestvůra. Souhlasí také s tím, že se německý problém v republice musí definitivně vylikvidovat.⁴⁷

Národní výbory měly mimo jiné za úkol, registrovat všechny Němce a dohlédnout na to, aby nosili na rukávě pásku s písmenem N jako Němec, aby odevzdali všechny radiopřijímače, bicykly a psací stroje. Pokud by to situace dovolila, měli být odesláni do táborů a využiti při vyklizovacích pracích a odstraňování válečných škod. Jejich majetek měl být převeden pod národní správu a pozemky obdělány. Za co nejkratší čas mělo být vyhnáno co nejvíce Němců. Vystěhováni měli být především ti, kteří se přihlásili k německé národnosti při sčítání lidu

⁴⁵ Projev byl uveřejněn ve Svobodných novinách (Praha) 1, 1945 č. 23 ze 17.6.1945, na str. 1-2. Část projevu je v knize Edvard Beneš, Odsun Němců z Československa, Výbor z Pamětí, projevy a dokumentů 1940-1947, Dita Praha 2000, str. 146-148.

⁴⁶ Nařízení vydala tzv. Fierlingerova vláda - Zdeněk Fierlinger byl v letech 1945 – 1946 předsedou Československé vlády.

⁴⁷ BRANDES, Detlef. Cesta k vyhnání 1938-1945: plány a rozhodnutí o "transferu" Němců z Československa a z Polska. Praha: Prostor, c2002. Obzor (Prostor), s. 332.

v roce 1930. Výjimkou měli být ti, kteří se před Mnichovem a po něm aktivně podíleli na ochraně státu před nacistickým režimem a ti, kteří se nikdy neprovinili proti českému a slovenskému národu a aktivně se podíleli na jeho osvobození.

Nejprve měli naše území opustit ti, kteří na území Československa přišli po roce 1938, následovat měli sudetoněmečtí podnikatelé, finančníci, průmyslníci, velkoobchodníci a ve finále všichni ostatní sudetští Němci. Odhaduje se, že československá armáda vyhnala před postupimskou konferencí z Československa do sovětské okupační zóny více jak 450 000 osob. Divoký odsun probíhal následovně : vybrané osoby měly být informovány den předem což bylo v realitě dost jiné. Někdy měli pouhou hodinu na to, aby si sbalili svá osobní zavazadla. V některých městech a obcích vystavili komunisté dokument, který obsahoval jména a adresy lidí na které čekal odsun. Partyzáni měli posléze za úkol dané rodiny vyhledat a vyhnat z jejich domovů. Lidé si sebou mohli vzít nejvýše 30 kg zavazadel a 100 říšských marek. Podle výpovědi pamětníků, se s lidmi nezacházelo vůbec humánně . Lidé znamenali v tu chvíli pouze čísla, jmenné seznamy se totiž v tu chvíli nepořizovaly. Průběh drsného odsunu dokládá i svědectví zaznamenáno v publikaci „Weil Sie Deutscher sind – Poněvadž jste Němec“

„Dne 29. května v 8 hodin ráno od Čechů vyubnováno, aby všichni obyvatelé během dvou hodin osadu opustili. Směli si vzít s sebou 3 kg zavazadlo. Aby dotvrdili svoji výhrůžku, byli od Čechů ještě zatčeni jako rukojmí: nadučitel Thomas Lang, poštovní úředník Josef Schnidt, kteří byli spolu se shora jmenovanými muži postaveni ke zdi a měli být zastřeleni, nebude-li do 10 hodin Staré Město vyklizeno. Skutečně pak bylo vyhnání do 10 hodin ukončeno. Mnozí nemohli ve chvatu s sebou vůbec nic vzít. Před rakouskou hranicí prohledali čeští financové ještě jednou ubohý majeteček, který měli s sebou. Sebrali všechny peníze, které našli, a vůbec vše, co se jim líbilo, a pak ubohé vyhnance hnali s výsměchem přes hranice vstříc nejistému osudu... Rukojmím bylo slíbeno, že budou volní, jakmile poslední Němec opustí Staré Město. Bylo ale s nimi velmi zle nakládáno, než zkrvavení v rozedraných šatech směli nastoupit cestu přes hranici. Šest mužů ale nebylo puštěno: Franz Riemer, Jakob Klutz, Thomas Klutz, Wilhelm Scheinkönig, Ferdinand Kroboth a Franz Pattermann. Tito ubožáci byli po delším dlouhodobém trápení odtransportováni na nákladním voze a prý byli na Fedrpuši u J. Hradce od svých průvodců zavražděni.“⁴⁸

⁴⁸ Weil Sie Deutscher sind – Poněvadž jste Němec, Stuttgart 1964 (přeloženo 1993), s. 2 – 3, Viz příloha č. 2.

5.2 Organizovaný a dodatečný odsun

V lednu 1945 byly dokončeny přípravy k tzv. řádnému odsunu německého obyvatelstva, kdy byla dojednána nutná opatření pro zabezpečení celé akce. Plánované ukončení odsunu připadalo na srpen téhož roku. Značný rozdíl od přechodí etapy odsunu byl ten, že organizovaný odsun probíhal na základě dohody z Postupimské konference. V první etapě organizovaného odsunu neměli být odsunuti lidé, kteří byli zaměstnáni v průmyslových podnicích v pohraničí, v zemědělství a lesnictví. V druhé etapě měli být do transportu zahrnuti všichni zbývající Němci s výjimkou antifašistů, osob z národnostně smíšených manželství a specialistů s rodinnými příslušníky. Na závěr pak měli být odsunuti ti, kteří byli nasazeni do práce ve vnitrozemí. Měla být také vyřešena otázka vystěhování kvalifikovaných pracovních sil v průmyslu a zemědělství.⁴⁹

Hlavními zprostředkovateli odsunu byla v té době československá armáda, které svým podřízeným útvarům postupně vydávala rozkazy k provedení odsunu Němců. Největší vlna vysídlování proběhla na přelomu května a června 1945, která byla organizována partyzánskou skupinou čítající asi tři sta mužů, plukovníka československé armády Vladimíra Hobzy. Z této doby je pouze jediná zmínka uveřejněna v místním tisku „*Plukovník Hobza dokončil v těchto dnech očišťovací akce ve všech místech jindřichohradeckého okresu. Jest to poprvé od dob Přemyslovců, kdy po dlouhých staletích bude naše území opět v českých rukách*“⁵⁰ Do 2. července 1945 bylo odsunuto téměř 12 000 obyvatel z 50 obcí v okrese Jindřichův Hradec, což představovala asi 70 % zdejšího německého obyvatelstva. 30. května byly vysídleny Lodhěřov, Německá Radouň, Studnice, a další. Němci si mohli vzít s sebou pouze to, co pobrali, přičemž použili vozíky a trakaře. Po okresní silnici směrem na Novou Bystřici byli pěšky odváděni muži na dvacetikilometrový pochod. Ženy, děti, starci a nemocní byli odvezeni do Nové Bystřice po železnici. Všichni poté pokračovali pěšky na hraniční přechod, vzdálený asi dva kilometry od města. Na hranicích byli Němci předáni sovětské vojenské správě (Rakousko bylo rozděleno na okupační zóny).

Ozbrojení partyzáni obcházeli domů po domu a zjišťovali počet přítomných nacistů. Německé obyvatelstvo bylo vyzváno, aby se shromáždilo do určité časové lhůty (necelých třiceti minut) do středu obce se zavazadlem, jehož povolená hmotnost byla maximálně 30

⁴⁹ KOVAŘÍK, David. Vysídlení Němců z okresu Jindřichův Hradec 1945 – 1948 [online]. [cit. 2020-04-23]. Dostupné z: <http://slavonice-zlabings.eu/documents/3364350462fe9db4930a0d8819da02b9.pdf>.

⁵⁰ ARBURG, Adrian von, Tomáš DVOŘÁK a David KOVAŘÍK. *Německy mluvící obyvatelstvo v Československu po roce 1945*. Matice moravská pro Výzkumné středisko pro dějiny střední Evropy: prameny, země, kultura, 2010. Země a kultura ve střední Evropě, s. 164.

kilogramů. Zavazadla byla následně zadrženým zkontrolovány a odebrány byly peníze a cennosti. Němcům tak mnohdy zbyla pouze trocha jídla, které stihli pobrat a základní oblečení. Někteří ve spěchu vzali naprosté zbytečnosti. V této době se také hromadily dobrovolné útoky přes hranice, kdy se Němci pokoušeli přenést přes hranice část svého majetku. *Známý je případ z noci na 29. října 1945, kdy 26 Němců z Rajchérova, s sebou odneslo dva žebřinové vozy s nábytkem, nádobím, peřinami a šatstvem a také několik kusů dobytka a ovcí.*⁵¹ Odsunutí Němci se také snažili vracet do svých domovů, ve snaze odnést alespoň část majetku. V červnu roku 1945 je popsána událost, *„kdy ozbrojená hlídka spatřila skupinu Němců, která se v noci pokusila dostat do obce Pomezí nedaleko Starého Města pod Landštejnem. Hlídka skupinu pronásledovala, a přitom zastřelila jednoho z Němců“.*⁵² Příchod nových obyvatelů do vesnic probíhal současně s odsunem obyvatel původních. Současně se při těchto událostech řešily majetkoprávní záležitosti, kdy odsunuté osoby byly definitivně zbaveny svého vlastnictví. Jak je uvedeno v knize *„Německy mluvící obyvatelstvo v Československu po roce 1945“*: *„Národní správa nepředstavovala zestátnění ani socializaci podniků nýbrž odnětí majetku. S přibývajícím počtem nových osídlenců bylo třeba připravit úpravy v zákoně č. 27/1945 Sb. – dekret prezidenta republiky o jednotném řízení vnitřního osídlení.“*⁵³

Podle výpovědi pamětníků, docházelo také k řadě násilností a excesů ze strany partyzánů, přičemž někdy končili násilnou smrtí. Později se v mnoha případech ukázalo, že se partyzáni zmýlili a zabili lidi, kteří neměli nic s nenávisť proti Čechům společného. Celkový počet obětí těchto případů není znám, někde se mluví přibližně o 80 úmrtí, toto číslo však není potvrzené.⁵⁴ V kronice obce Konrač jsou popsány případy násilných úmrtí v souvislosti s divokým odsunem, které se odehrály v obcích Nová Bystřice, Sedlo, Člunek, Dobrá Voda, Staré Město, Dolní Žďár, Dolní Pěna a Německá Radouň: *„Nejhrůznější vražda se stala na zajatcích ze Starého Města, kde šest z nich mělo být usmrceno na cestě do vazby v Jindřichově Hradci. Ve Člunku mělo být pět zajatců krutě týráno v místním hostinci, poté odvedeno do lesa a posléze zastřeleno.“* Velmi krutí však byli i lidé, kteří přišli zabrat majetek po německých obyvatelích.

V kronice vesnice Klášter je záznam o odsunu Němců z této oblasti. *„Po příchodu osídlenců, vyklidili Němce, kteří v usedlostech bydlili, při vyklizování a odsunu Němců byli*

⁵¹ KOVAŘÍK, David. Vysídlení Němců z okresu Jindřichův Hradec 1945 – 1948 [online]. [cit. 2020-04-23]. Dostupné z: <http://slavonice-zlabings.eu/documents/3364350462fe9db4930a0d8819da02b9.pdf>.

⁵² Tamtéž.

⁵³ ARBURG, Adrian von, Tomáš DVOŘÁK a David KOVAŘÍK. *Německy mluvící obyvatelstvo v Československu po roce 1945*. Matice moravská pro Výzkumné středisko pro dějiny střední Evropy: prameny, země, kultura, 2010. Země a kultura ve střední Evropě, s. 113.

⁵⁴ Tamtéž s. 165.

nápomocni vojáci ruské armády, kteří zde co hlídka v pohraničí, byla ustanovena, a Němce dosti pronásledovala. V kronice je dále přesně popsáno, kteří lidé přišli po odsunu Němců.⁵⁵ Problém však byl při snaze sžívání se národnostních a etnických skupin, starousedlíků s nováčky. Vliv na osídlování novými obyvateli měl i na nedostatek pracovních příležitostí a nedostačující občanská vybavenost.

O rok později tj. v roce 1946 bylo s lidmi zacházeno mnohem šetrněji. Od června do listopadu 1946 bylo vypraveno celkem deset organizovaných transportů. Prameny uvádějí, že bylo odsunuto celkem 3 678 osob, z toho 438 slezských Němců a několik desítek Němců z oblasti mimo jindřichohradecký okres. Podle záznamu z novobystřické kroniky se starší Němci před odjezdem z města loučili na městském hřbitově, kde kladli na hroby květiny a plakali, zatímco zvláště mladší Němci se měli těšit, že jim snad v Německu nastane nový lepší život.⁵⁶ Nejvíce odsunutých Němců se usadilo v americkém okupační zóně ve spolkové zemi Bádensko-Würtembersko. Menší část se usídlila v Bavorsku a Hesensku. V sovětské okupační zóně se nacházelo z dostupných údajů 494 odsunutých Němců.

Na konci roku 1946 zůstalo na Jindřichohradecku přibližně 400-500 Němců, z nichž byla větší část později odsunuta do okupačních pásem Německa v dodatečných transportech roce 1947-1948. Transporty nazývané také jako dílčí, nesměřovaly přímo do Německa ale do sběrných středisek na českém území. Většina Němců z oblasti Jindřichova Hradce a okolí mířila do středisek v Českých Budějovicích, Nové Dvory u Karlových Varů nebo do Lešan (Jílové u Prahy). Celkem bylo vypraveno deset dílčích transferů. Sběrné středisko v Jindřichově Hradci se nacházelo v prostorách Masarykových kasáren. Němci byli po příchodu podrobeni lékařské prohlídce a odvšivení.

Pár vět o těchto událostech bylo napsáno 15. března 1950 ve Věštíku osídlovacího úřadu a fondu národní obnovy „*Dnes, po necelých čtyřech letech od vydání prvního čísla tohoto časopisu, je v českých zemích likvidován menšinový problém, pohraničí kraje jsou osídleny českým lidem, nepřátelský majetek, pokud nebyl restituován původním vlastníkům, byl zkonfiskován a rozdělen ve prospěch slovenského lidu. Před 4 lety bylo málo těch, kteří věřili,*

⁵⁵ Kronika obce Konrač a připojené osady Klášter a Pranslázky. Digitální archiv: Státní oblastní archiv v Třeboni [online]. Třeboň, 2020 [cit. 2020-04-04]. Dostupné z: <https://digi.ceskearchivy.cz/338855/9/3002/1993/18/0>, s.9.

⁵⁶ Revoluční květen 1945 v našem pohraničí (Dešensko a Jindřichohradecko). Hradec žije [online]. Hradec Králové, 2020, 21.04. 2017 [cit. 2020-03-27]. Dostupné z: <https://hradeczije.cz/revolucni-kveten-1945-nasem-pohranici-destensko-jindrichohradecko/>.

že je možno v tak krátké době toto historické dílo provést. A přece se dnes může s uspokojením podívatí zpět na dobře vykonanou a hotovou práci.“⁵⁷

V roce 1996 se ohledně tématu odsunu Němců sešla česko-německá komise historiků. Po diskuzích a prostudování dokumentů, vydala následující závěry. „Každé vyhánění a nucené vysídlování lidí odporuje lidským právům. Před 50 lety to však patřilo k následkům války, vyvolané německým vedením.“ Protože spolky Němců, vysídlených z ČSR stále argumentují 200 tisíci zabíjenými soukmenovci, komise vyhlásila, že „... se přiklání k počtu 18-30 tisíc zemřelých (včetně přirozených úmrtí a sebevraždy) a žádá, aby se nadále počet dvou set tisíc obětí odsunu neuváděl.“ Z Československa bylo tehdy odsunuto kolem 2,5 milionu Němců a Maďarů, z jižních Čech to bylo 126 tisíc Němců.⁵⁸

6 Po stopách odsunu ve městě Slavonice a jeho okolí

Po skončení odsunu probíhala na Jindřichohradecku vlna přejmenování obcí, jejichž názvy byly převzaty z němčiny nebo byly německému názvu podobné. Za příklad můžeme dát obec Krampachy (německy Grambach), která dostala název Potočná, obec Peršlák (Böhmisch Bernschlag) se přejmenovala na Nový Vojíčov nebo obec Žišpach (Sielbach) s novým názvem Blato. Dodatečně proběhlo v letech 1951–1952 nucené vystěhování desítek rodin z hraničního pásma do vnitrozemí, které byly údajně státně nespolehlivé. Zajímavé jsou také následné osudy odsunutých osob například do sousedního Rakouska. O vyhnané osoby se čeští ozbrojenci po překročení hranic již více nestarali a nezajímaly ani československé úřady. Vyhnaní zpravidla došli do první rakouské obce, kde přespávali v provizorním nouzovém táboře, školách či dalších veřejných budovách. Někteří šťastlivci, kteří měli v Rakousku příbuzné a podařili co se jim najít práci, přespávali ve stodolách nebo chlévech. Nejvíce Němců žilo ve Vídni a v Dolních Rakousích. Na začátku roku 1946 bylo rozhodnuto rakouskými úřady, že většina Němců, kteří přišli z Jindřichohradecka bude přesídlena do americké okupační zóny v Německu. Což se také skutečně stalo v létě roku 1946.⁵⁹

V říjnu roku 1946 bylo oznámeno ministrem vnitra Václavem Noskem, že odsunu Němců z Československa je již téměř u konce. *V úředních dokumentech se uvádí, že po*

⁵⁷ ČAPKA, František, Lubomír SLEZÁK a Jaroslav VACULÍK. *Nové osídlení pohraničí českých zemí po druhé světové válce*. Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2005, s.363.

⁵⁸ Revoluční květen 1945 v našem pohraničí (Deštensko a Jindřichohradecko). Hradec žije [online]. Hradec Králové, 2020, 21.04. 2017 [cit. 2020-03-27]. Dostupné z: <https://hradeczije.cz/revolucni-kveten-1945-nasem-pohranici-destensko-jindrichohradecko/>.

⁵⁹ ARBURG, Adrian von, Tomáš DVOŘÁK a David KOVAŘÍK. *Německy mluvící obyvatelstvo v Československu po roce 1945*. Matice moravská pro Výzkumné středisko pro dějiny střední Evropy: prameny, země, kultura, 2010. Země a kultura ve střední Evropě, s. 167-168.

ukončení organizovaných odsunů na konci roku 1946 zůstalo v jindřichohradeckém okrese 447 obyvatel německé národnosti, z toho bylo osm specialistů a 17 jejich rodinných příslušníků, 114 osob ze smíšených manželství, dvě osoby židovského původu, 98 antifašistů, 21 osob neschopných odsunu, osm osob, které byly vyňaty z odsunu cestou milosti a 187 osob, jež si zažádali o československé občanství a jejich žádosti ještě nebyly vyřízeny.⁶⁰

České obyvatelstvo považovalo odsun Němců za zadostiučinění, a i přes pár kritických ohlasů tento čin přijmulo. Kritické ohlasy byly především na fakt, že došlo naráz k vyliďnění vesnic a opuštění hospodářských objektů, což mělo negativní dopady na tehdejší život a hospodářství. Problematičtí byli také následní majitelé těchto objektů, kteří měli pochybnou pověst a ne příliš chvályhodnou historii. „Otázka odsunu Němců vyřízena velmi rychle, ovšem toto řešení mělo i stinné stránky. Opuštěné usedlosti byly v četných případech vykradeny, na polích dozrávalo obilí, bylo nutno postarat se o opuštěný dobytek, proto byli vítáni noví usedlíci. Jak se ukázalo, byli mezi nimi i lidé nepoctiví, mnohokrát trestaní, kteří přicházeli i jen s úmyslem zde se obohatit a opět odejít, takže tím vznikly pro pozdější dobu četné potíže a škody.“⁶¹

Poslední transport německého obyvatelstva z oblasti jindřichohradeckého okresu byl vypraven ze sběrného tábora Lešany v Jílovém u Prahy a směřoval do sovětského okupační zóny a ve východním Německu 1. listopadu 1948. I poté byly zaznamenány odchody rodin či jednotlivců do Rakouska.⁶²

6.1 Železná opona a Česká Kanada

V roce 1948 došlo v Československu ke komunistickému převratu. Tehdejší obyvatelé byli utlačováni, omezil se styk se západními státy a republika k Sovětskému svazu.. Termín Železná opona použil poprvé britský ministerský předseda Winston Churchill v roce 1946: „Od Štětína na Baltu až po Terst na Jadranu byla napříč celým kontinentem spuštěna „železná opona“. Za touto linií leží všechna hlavní města starých států střední a východní Evropy. Varšava, Berlín, Praha, Vídeň, Budapešť, Bělehrad, Bukurešť a Sofie, všech- na tato proslulá města i s obyvatelstvem jejich zemí se ocitla v oblasti, kterou musím nazvat sovětskou sférou, a všechna jsou vystavena nejen té či oné formě sovětského vlivu, ale i vysoké a v mnoha

⁶⁰ KOVAŘÍK, David. Vysídlení Němců z okresu Jindřichův Hradec 1945 – 1948 [online]. [cit. 2020-04-23]. Dostupné z: <http://slavonice-zlabings.eu/documents/3364350462fe9db4930a0d8819da02b9.pdf>.

⁶¹ Tamtéž.

⁶² Tamtéž.

případech rostoucí míře ovládnání z Moskvy.“⁶³ Železná opona rozdělila evropských kontinent, o přináležitosti Československa k sovětskému bloku nebylo po únoru 1948 pochyb.

Rostoucí studenoválečná konfrontace mezi supervelmoci způsobila utužení nedemokratického režimu v Československa. V pohraničních oblastech zapříčinila zásadní zásahy do krajiny. V listopadu 1951 začalo vyklízení obcí v zakázaném pásmu a následná demolice všech objektů. V tomto roce bylo také rozhodnuto o vybudování technického zabezpečení hranice. Železná opona v Československu vedla při hranici s Bavorskem a Rakouskem. Do dvou kilometrů od hranice bylo vytyčeno takzvané zakázané pásmo, v němž nesměl nikdo trvale bydlet a vstup do něj byl povolen pouze se speciální propustkou za doprovodu pohraniční stráže. Na zakázané pásmo navazovalo až do vzdálenosti až šesti kilometrů od hranice takzvané hraniční pásmo, kde směli trvale žít jen prověřeni lidé. Vstup cizinců byl stejně jako u zakázaného pásma povolen jen s propustkou. Ochrana hranice byla svěřena pohraniční stráž, která v průběhu své historie spadala pod různá ministerstva. Do pohraniční stráže byli povoláni prověřeni lidé základní vojenské služby. Ve výzbroji měli různé ruční zbraně ale třeba i obrněné transportéry a obrněné kanony. Střežení oblasti mělo dosáhnout nejvyšší bezpečnost státu. Byly zde i obavy, že obyvatelé žijící v blízkosti hranic úmyslně posouvají svá sídliště stále blíže k hranicím, protože se cítí být více ve spojení se sousedními státy, a to jak jazykovou výbavou a příbuzensky, tak i hospodářsky. Bezpečnostní složky však nebyly v té době hlavním devastátorem tehdejšího pohraničí. Byla to hlavně komunistická strana, která zapříčinila odříznutí tohoto světa, od toho okolního, což se projevilo ve zvýšení ostrahy. I přesto se pokusila řada lidí riskantně přejít hranice především do západních zemí. Husté lesy u obce Maržiš, která je nedaleko města Slavonice, byli často využity k těmto pokusům o úprk. Ve Slavonicích žilo mnoho smíšených manželství a při transferu byli rodiny často rozděleny, protože byli odsunuti pouze ti jedinci, kteří pocházeli z Rakouska a ostatní mohli zůstat na československém území. Ani tito lidé ovšem nechtěli zůstat na pospas komunistické moci, která sílila. Snažili se postupně dostat přes hranice, a to i se svým majetkem. Jsou známy příběhy, kdy se takoví lidé potulovali přes hranice sem a tam, a to dokonce několikrát, protože se jim nepodařilo přesunout veškerý majetek za partnerem na druhou stranu. Tyto útky byla však možné těsně před výstavbou drátů.⁶⁴

⁶³ APPLEBAUM, Anne. *Železná opona: podrobení východní Evropy 1944-1956*. Praha: Beta-Dobrovský, 2014, s. 19.

⁶⁴ HUBEŇÁKOVÁ, Julie. ČLOVĚK A KRAJINA V KULTUROLOGICKÉ PERSPEKTIVĚ: MAN AND LANDSCAPE IN CULTUROLOGICAL PERSPECTIVE [online]. Praha, 2010 [cit. 2020-04-23]. Dostupné z: https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/31551/DPTX_2009_2_11210_ASZK10001_130194_0_91.

V pohraničních oblastech byly mimo jiné odstraněny všechny místní označení a byla zakázána rekreace. Veřejné cesty byly zataraseny závorami, což dokládá i studie o poznání studené války. „*Hranice byla doplněna plotem z ostnatého drátu, přičemž v některých místech byl až ve třech řadách za sebou, vybrané úseky pak byly pod vysokým napětím nebo se u nich nacházelo minové pole. Systém zabezpečených hranic byl doplněn o vyhlídkové věže, zatarasý a závory na vybraných cestách nebo o pár rozorané země, ve kterém zůstávaly stopy uprchlíků.*“⁶⁵ Celková hranice železné opony měla délku 774 km.

Na Slavonicku byly obce dosídleny převážně lidmi z řad zemědělců, kteří se plně zapojili do místního hospodaření. Dramatická situace ve Slavonicích nastala právě v 5 letech, kde se v hraničním pásmu ocitlo celé město Slavonice, a řada přilehlých vesnic v pásmu zakázaném. Město zcela ztratilo svůj původní správní i tržní význam, kvůli izolaci, která trvala až do roku 1960.⁶⁶ Byl zde také problém, politicky „nevhodných“ obyvatel, kteří museli odejít. Obec Maříž v blízkosti státních hranic s Rakouskem měla zcela odlišný osud. Po vybudování železné opony byla vesnice z části vystěhována a plánovitě ničena, k reálnému zániku však nikdy nedošlo i přesto, že během šedesátých let byly zrušeny veškeré služby. Pásmo železné opony bylo později vytyčeno tak, aby vesnici obepínalo téměř ze všech stran. Důvod odlišného postavení k Maříži a dalším obcím bylo bezproblémové fungování v prvních poválečných letech i odlišný režim chodu železné opony v této oblasti.⁶⁷

6.2 Zaniklé obce

Nejvíce vysídlených vesnic se nacházelo v oblasti Novobystřicka. Řada názvů byla Němci většinou zkomolena, přeložena nebo zcela změněna v období protektorátu Čechy a Morava. Řadíme sem ty, které končí na koncovku -schlag – Brunn – Studnice, Diebling – Děbolín, Motten – Matn, Buchen – Buk, Ober a Unter Mühl – Dolní a Horní Žďár, Radeinles – Radounka, Kaltenbrunn – Kaprouň, Bistritz – Bystřice, Gottschalings – Košťálkov, Auern – Návary, Romau – Romava. Některé osady dostaly německé názvy až ve chvíli, kdy se do nich

064.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Vedoucí práce PhDr. Vladimír Czumalo, CSc. s. 53.

⁶⁵ RAK, Martin a Martin V. Vesnice v zajetí železné opony - možnosti archeologického poznání studené války. Academia[online]. [cit. 2020-04-23]. Dostupné z: https://www.academia.edu/2548678/Vesnice_v_zajeti_C3%AD_zelezne_opony_-_moznosti_archeologického_poznani_C3%AD_studen%C3%AD_v%C3%A1lky_s.245.ÁŇA.

⁶⁶ Tamtéž.

⁶⁷ Tamtéž s. 243.

přistěhovali Němci, kteří přistavěli nové statky a pozemky. Bylo tomu tak například v Horní Pěně jež byla rozšířena o Dolní Pěnu.⁶⁸

Po odsunu německého obyvatelstva došlo v padesátých letech 20. století došlo k demolici několika stovek osad, obcí, samot a dalších hospodářských, kulturních nebo turistických objektů, které se nacházely v blízkosti státní hranice s Rakouskem a se Spolkovou republikou Německo. Myšlenka demolice obcí se objevila již po konci 2. světové války. Bylo to hlavně z důvodu, že řada vesnic byla již v té době opuštěna a chátrala. Obec Rajchěřov v roce 1947 neměla na svém území jediného obyvatele. Od roku 1945 jednaly hlavní úřední orgány o případném zalesnění oblastí, které jsou málo osídleny. Jedno se například o osady Vitíněves, Pomezí, Filipov, Romava a Staré Hutě. Zbylý obyvatelé osad měli být přestěhováni do obce Rajchěřov, což bylo zdůvodněno hlavně tím, že vesnice komunikačně a terénně navazuje na již plně osídlenou oblast Novobystřického výběžku. Přesídlovací akce do Rajchěřova se připravovala bez vědomí místního obyvatelstva. Důkazem je zpráva z ledna roku 1948, kterou zaslal předseda výboru v Romavě: „*Poslední dobou se rozšiřuje zpráva a nejvíce od úředníků ONV a NPF (Národní pozemkový fond) že obec Romava bude zlikvidována a přestěhována do Rajchěřova. Tato zpráva zneklidňuje zdejší občany, neb každý již si zde zařídil a zařizuje hospodářství po svém a stará se o jeho zlepšení. Dne 12.1.48 byli zdejší občané v J. Hradci u ing. Marka ohledně rozdělení půdy a on jim řekl: Co ještě chcete, Romava se celá přestěhuje do Rajchěřova. Tímto rozšiřováním se bere chut' k práci, kdyby se tak mělo státi, nevím kolik občanů z Romavy by šlo dobrovolně do zpustlého Rajchěřova.*“⁶⁹ Nařízení postrádalo logiku a tudíž se nesetkalo s příliš kladnou odezvou. Většina lidí raději odešla do okolních – stále osídlených – vesnic. Mnozí odešli do Košťálkova, Kuní, Košlákova, Dětršíše nebo Pernárce, ze kterých se museli na základě nařízení ministerstva vnitra na konci roku 1951 vystěhovat.⁷⁰ V polovině téhož roku (1948) bylo definitivně rozhodnuto o úplném zalesnění obce Staré Hutě a Romava, s tím, že pro lesní dělníky bude zachováno pět budov a pro lesní správu dvě hájenky. V Romavě měla být zachována budova školy o kterou zažádala rybniční správa. Šest rodin, které zde doposud žily byly nuceny se odstěhovat do Rajchěřova, Návar nebo Kebharce.

⁶⁸ DOMEČKA, Ludvík. Osídlení krajiny jindřicho-hradecké a novo-bystřické. Jindřichův Hradec, 1893. s. 124.

⁶⁹ KOVAŘÍK, David. Likvidace pohraničních obcí a osad na Novobystřicku po roce 1945. Slavonice - Zlabings: Web nedávné historie jednoho nevšedního místa [online]. 2020 [cit. 2020-04-23]. Dostupné z: <http://www.slavonice-zlabings.eu/documents/40ab0cdb72f1e3ac9a08cd6a569705ed.pdf>.

⁷⁰ PERZI, Niklas a Michal STEHLÍK. Zapomenutý všední den: 20. století v zrcadle středoevropského regionu = Verschwundene Lebenswelt - Vergessener Alltag : das 20. Jahrhundert im Spiegel einer mitteleuropäischen Region. Waidhofen a.d. Thaya: Bibliothek der Provinz, 2001, s. 56.

Na konci roku 1948 byla již obec zcela prázdná což dokládá oznámení od předsedy okresního úřadu ve Starých Hutích: „*Oznamuji Okresnímu národnímu výboru v Jindřichově Hradci, že zdejší zemědělci jsou již všichni přesídleni do vedlejších obcí. Následkem vystěhování zdejších zemědělců, jest konec Místního národního výboru, konec Akčního výboru, konec Místní vyživovací komise atd., zkrátka obec je prázdná.*“⁷¹

Zachované v té době zůstaly obce Dobrotín, Návary a Veclov ovšem i zde s postupem času ubývalo obyvatel a z toho důvodu mnoho usedlostí zpustlo a následně bylo zbořeno. Cesty, které spojovali okolní vesnice byly využívány Pohraniční stráží a přístup na území, kde vesnice byly, byl zakázán.⁷² V roce 1950 v násilně zaniklých vesnicích žilo 1638 obyvatel, z toho v : Dětržici 127, Košláku 41, Košťálkově 338, Kuní 112, Pernárci 82 ,Starých Hutích 222, Rajchěřově 297, Romavě 419.⁷³ Vývoj počtu obyvatel lze také vidět v tabulce. (Příloha č. 3)

Stačilo pár let, aby z krajiny zmizely obce, které měly mnohdy počátky již ve 14. a 15. století. Po zničení řady osad nezůstalo v krajině téměř nic a taktéž v paměti Čechů. I přes snahu osídlení obcí novými obyvateli začala řada domů chátrat, a to nejen díky rabování ruských vojáků a takzvaných zlatokopů. Mnoho domů zůstalo neosídlených nebo jejich vybavení posloužilo k dovybavení jiných osídlených usedlostí.

V roce 1948 probíhalo také ve velké míře zestátnění a snaha o zrušení soukromého vlastnictví, což mělo dopad nejen na zemědělce ale i na krajinu. Důkaz, že země v této době měla patřit všem, nikoliv jednotlivcům byl vidět na první pohled. Byly zničeny polní cesty, úvozy, mezí, které byly zahrnuty pod velká vznikající monokulturní pole. Zemědělská půda, která byla původně pečlivě obdělávána, nově žije svým životem a je zanechána na pospas přírodě. Tímto krokem ztrácí dříve výdělečná část země, stejně jako lesy, svojí ekonomickou funkci. S proměnou krajiny přicházela i devastace kulturních a historických památek, což přineslo nejen znárodnění ale i nové využití pro objekty (v opuštěném klášteře například vznikla kasárna apod). Materiál ze zbořených objektů byl rozebrán zájemci z okolí, přičemž byly zbytky kamene a střešních tašek použity na vyspravení lesních cest. Do krajiny byly nově

⁷¹ KOVAŘÍK, David. Likvidace pohraničních obcí a osad na Novobystřicku po roce 1945. Slavonice - Zlabings: Web nedávné historie jednoho nevšedního místa [online]. 2020 [cit. 2020-04-23]. Dostupné z: <http://www.slavonice-zlabings.eu/documents/40ab0cdb72f1e3ac9a08cd6a569705ed.pdf>.

⁷² HUBEŇÁKOVÁ, Julie. ČLOVĚK A KRAJINA V KULTUROLOGICKÉ PERSPEKTIVĚ: MAN AND LANDSCAPE IN CULTUROLOGICAL PERSPECTIVE [online]. Praha, 2010 [cit. 2020-04-23]. Dostupné z: https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/31551/DPTX_2009_2_11210_ASZK10001_130194_0_91064.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Vedoucí práce PhDr. Vladimír Czumalo, CSc. s.56.

⁷³ Zaniklé obce. Staré Město pod Landštejnem: Oficiální webové stránky městyse [online]. [cit. 2020-04-23]. Dostupné z: https://www.staremestopl.cz/gp/id_galerie=1009&p1=2485.

zasazené vojenské objekty, které sloužily k vojenskému účelu. Opuštěné vesnice fungovaly jako cvičný prostor vojsky. Krajina v té době tvořila především obranou stěnu, která měla za úkol odrazit nepřítele. Nově vysázené lesy zcela změnilý ráz příhraniční krajiny a zakryly pozůstatky po původních obyvatelích. Dnes můžeme v lesích České Kanady tyto pozůstatosti pozorovat. Jedná se především o základy domů zarostlé v trávě, kříže a vzrostlé jabloně.

Výstižně je popsána charakteristika tohoto místa a osudů v knize „Zapomenutý všední den“: *„Opuštěná a divoká příroda České Kanady na hranici s Rakouskem pomyslně odděluje lidi dvou národností, kteří spolu byli po staletí spojeni v každodenním životě a také připomíná, kolik toho za poměrně krátkou dobu zmizelo.“*⁷⁴

6.3 Představení zaniklých osad⁷⁵

Staré Hutě – Althütten

Osada vzdálená osm kilometrů jihovýchodně od Nové Bystřice. První zmínka pochází z roku 1381. V roce 1980 zde žilo ve čtyřiceti jedna domech, 249 německých obyvatel, v roce 1938 to bylo 153 německých obyvatel ve čtyřiceti domech. V obci byla tkalcovna lnu a koňských žíní, sklárna, škola a hájovna. V lesích kolem Starých Hutí pracovali uhlíři a smolaři. Ke Staré Huti náležely samoty Mähringshäuser a Hammerhäuser. Dnes zde nalezneme zbytky základů domů a dvojce boží muka.

Romava - Romau

Osada vzdálená deset kilometrů jihovýchodně od Nové Bystřice. V roce 1980 zde v 62 domech žilo 431 německých obyvatel, v roce 1938 to bylo v 67 domech 259 německých obyvatel. V obci stávala kaple svatého Kříže, základní škola a mlýn s pilou na Romavském potoce. Obyvatelé vesnice byli především zemědělci, lesní dělníci, řemeslníci, tkalci lnu, pletáři a kameníci. Po odchodu Německého obyvatelstva po 2. světové válce zde byla rota pohraniční stráže.

⁷⁴ PERZI, Niklas a Michal STEHLÍK. Zapomenutý všední den: 20. století v zrcadle středoevropského regionu = Verschwundene Lebenswelt - Vergessener Alltag : das 20. Jahrhundert im Spiegel einer mitteleuropäischen Region. Waidhofen a.d. Thaya: Bibliothek der Provinz, 2001. s. 56.

⁷⁵ Dokument bez názvu a autora, umístění, bez místa vydání, bez roku vydání. [online]. Dostupné z: <http://slavonice-zlabings.eu/documents/77269834d077f7620b1eacec6678632c.pdf>.

Košťálkov – Gottschallings

Osada vzdálená pět kilometrů jižně od Starého Města pod Landštejnem v těsné blízkosti u rakouských hranic. V roce 1890 měla 58 domů a 356 německých obyvatel, v roce 1938 měla 73 domů a 253 německých obyvatel. Nacházela se zde kaple Anděla Strážce, na jejímž místě dnes stojí dřevěný kříž, kde se dodnes slouží mše svatá. Dále zde byl také pomník padlým v 1. světové válce, ze kterého se zachoval kamenná podstavec, škola a hájovna. Nedaleko od obce stával hospodářských dvůr Gabrielka (Gabrielenhof), po kterém jsou zbyly ruiny a staré ovocné stromy, a Haftlův mlýn (Haftalmühle). Na potoku Pstruhovici, na kterém stával mlýn můžeme nalézt zbytek jezu a mlýnského náhonu.

Kuní – Kain

Obec vzdálená tři kilometry jižně od Starého Města pod Landštejnem. V roce 1890 zde stálo 19 domů a žilo zde 108 německých obyvatel. V roce 1938 to bylo 17 domů a 108 německých obyvatel. Ke Kuní patřily osady Dětríš (Dietreichs), Permanec (Bemhard) a Košlák (Kockschlag). V současné době zde nalezneme několik rozpadajících se sklepů a kamenná boží muka.

7 Česká Kanada dnes

Přírodní park Česká Kanada, který má rozlohu 283 m² je méně navštěvovanou oblastí hned z několika důvodů. Rozhodně je zde nižší nabídka historických památek ve srovnání se zbytkem jižních Čech. Lákadlem je jistě zámek v Jindřichově Hradci nebo zřícenina hradu Landštejn. Rozhodně jsou taktéž zajímavé vojenské objekty, které jsou rozesety v krajině a jsou pozůstatky právě druhé světové války a období po ní. Ve zbytku České Kanady dominují spíše vodní plochy a lesy.

Je nutné zmínit, že oblasti Sudet v Československu, patřily do konce třicátých let k nejnákladnějším částem země. Odsun 2,6 milionu českých Němců znamenal ztrátu 1 milionu osob v aktivním věku: jednalo se především pracovitě zemědělce i drobné řemeslníky, tovární dělníky i o vzdělanou inteligenci, jež byla součástí české kultury. Nacházela se zde třetina orné půdy a více než tři čtvrtiny luk a pastvin, většina vinic, více než třetina lesů, velká část vodních ploch a rybníků.⁷⁶ V období komunismu byly statistiky v oblasti hospodářství utajovány. Po

⁷⁶ BOČEK, Jan a Jan CIBULKA. Existují Sudety? Hranice jsou zřetelné i sedmdesát let po vysídlení Němců. IRozhlas: Spolehlivé a rychlé zprávy [online]. 2016, 10.6.2016 [cit. 2020-04-16]. Dostupné z: <https://interaktivni.rozhlas.cz/sudety/>.

roce 1989 se projevilo rapidní zpomalení Sudet a velký nárůst nezaměstnanosti oproti jiným částem země. *Poslední sčítání obyvatel ukazuje, že v roce 2011 byla v bývalých Sudetech nezaměstnanost o čtvrtinu vyšší než ve vnitrozemí (12,4 % vs. 9,2 %).*⁷⁷ Paralelně s vysokou nezaměstnaností jde také velká míra nízké vzdělanosti. Statistiky uvádí, že z celé České republiky právě v Sudetech lidé ukončili vzdělání pouze základní školou. Hůř je na tom i účast ve volbách, která je o pět až deset procent nižší.

Jednatel sdružení Euroregio Silva Notica (Euregio je nejstarší vzniklá organizace (od r. 1958) – oblast na holandsko-německých hranicích. Stala se modelem pro další podobné iniciativy a proto její označení převzaly nově vznikající hraniční oblasti tohoto druhu. Silva Nortica je historické označení naší oblasti a znamená Severní les. Toto označení nese i název sdružení.) Pavel Hložek v rozhovoru, který jsem s ním vedla popisuje blíže aktuální situaci v regionu. Uvádí, že při pohledu na železnou oponu jako překážku pro spolupráci, osobní kontakty, výměny obyvatel, cestovní ruch apod. (viz současná situace v období karantény)⁷⁸, vidíme, že má dopad zásadní. Během existence železné opony jsou všechny přeshraniční kontakty a aktivity zcela utlumeny, ne-li zrušeny. Hranice jsou pro osobní dopravu téměř nepropustné, výjimkou jsou pouze pendleři⁷⁹ a osoby přesouvané domů ze vzdálenějších krajín. Přejíždět může pouze nákladní doprava apod. Za těchto podmínek nelze vůbec mluvit o spolupráci, kladném dopadu na cestovní ruch a rozvoj regionu.

K obnově všech typů spolupráce došlo po uvolnění železné opony, ať to bylo v minulosti, nebo i nyní. Dříve byla železná opona způsobena odlišnými politickými režimy, které neumožňovaly jakoukoli společenskou, kulturní nebo hospodářskou spolupráci. Po jejím pádu na konci roku 1989 se otevřely široké možnosti spolupráce – na bázi obcí, krajů a států (veřejná sféra), také na bázi podnikatelů, soukromých osob, občanských iniciativ apod. (soukromá sféra). Cestovní ruch se po pádu železné opony velmi rozvíjel a obnovil všechny možnosti spolupráce – zaměstnanost (pendleři v cestovním ruchu v příhraničí – Rakousko, Bavorsko apod., ale i podniky na české straně zaměřené na ubytování cizinců), investice do rozvoje českého cestovního ruchu ze strany rakouských investorů, přítomnost rakouského bankovního sektoru (RaiffeisenBank, Waldviertel Sparkasse aj.), nabídka levnějších obchodů, turistických sektorů, sportovního vyžití (Lipensko, Česká Kanada apod.).

⁷⁷ Tamtéž.

⁷⁸ Zákaz volných pohyb osob na území České republiky z důvodu šíření viru od 15. března 2020.

Odstranění železné opony bylo podnětem k tomu, že dříve okrajové a opomíjené regiony v příhraničních oblastech se dostaly do centra turistického a společenského dění (Šumava, Česko-saské Švýcarsko, vinařské oblasti Jižní Moravy apod.), což vedlo k jejich zásadnímu turistickému i hospodářskému rozvoji. Bez pádu železné opony by zde nebyly opravené kulturní a přírodní památky, turistické hraniční přechody, cyklotrasy, cyklostezka Thayarunde, přeshraniční kulturní akce - Zemská výstava Vysočina-Jižní Čechy-Waldviertel (DR)⁸⁰ a Zemská výstava Jižní Čechy-Mühlviertel (HR)⁸¹ apod. Během železné opony byl Jihočeský kraj pouhou výspou socialistické společnosti, bez perspektivy hospodářského rozvoje, s nulovým přeshraničním cestovním ruchem apod.

Co se týče samotného cestovního ruchu, Česká Kanada má velký potenciál, ovšem tato oblast zůstává ve značné míře nevyužitá. Jedná se především o ubytovací kapacity, dále o nabídku služeb, turistických produktů apod. Navýšení návštěvnosti je žádoucí, i když přirozeně by se nemělo jednat o příliš vysoká čísla (řádově o desítky %, max. o únosných 30-50%, rozhodně ne výše). Nejedná se tedy o přílišné navyšování současných stravovacích a ubytovacích kapacit, včetně infrastruktury a služeb, ale spíše o jejich účelné a maximální využití. Pokud by se měl navyšovat některý sektor služeb, je třeba udělat podrobný rozbor poptávky a možností nabídky, také zjistit nové trendy, které je možné do regionu přinést (např. přírodní ZOO, stezka korunami stromů apod.) a které by nalákaly vyšší počet návštěvníků.

Perspektivní produkty a aktivity rozvoje: úzkokolejná železnice, cyklotrasy, zimní běžecké trasy, kulturní památky, zachovalá přírodní a kulturní krajina apod. Vazba na Dolní Rakousko, region Waldviertel má stejný význam jako spolupráce jako s okolními vnitrozemskými regiony (Telčsko, Třeboňsko, Podyjí apod.). Cílovým stavem je trvale udržitelný rozvoj cestovního ruchu s důrazem na ochranu přírody a krajiny, na jejím uchování v současném stavu i pro příští generace.

Pokud mluvíme o návštěvnosti regionu, jsou čísla velmi nízká. Může za to především fakt, že Česká Kanada nemá tolik „historických lákadel – památek“ jako zbytek jihočeského regionu. Podíl Rakouska na návštěvnosti cizinců je každoročně cca 7 %, např. v roce 2019 to bylo 44 tis. návštěvníků ze 637 tis. cizinců celkem, počet přenocování 73,5 tis. lůžek/noc, tj.

⁸⁰ Zemská výstava Vysočina-Jižní Čechy-Waldviertel (DR): Rakousko: Netradiční výstava a zážitky v regionu Waldviertel. Infoglobe [online]. 2020, 24.05.2017 [cit. 2020-05-04]. Dostupné z: <https://www.infoglobe.cz/rakousko-netradicni-vystava-a-zazitky-v-regionu-waldviertel/>

⁸¹ Zemská výstava Jižní Čechy-Mühlviertel (HR) Příhraniční Zemská výstava: Příhraniční Zemská výstava Horní Rakousko / jižní Čechy 2013, část II. (realizace). Cisterciácký klášter Vyšší Brod [online]. 2014 [cit. 2020-05-04]. Dostupné z: <https://www.klastervyssibrod.cz/Projekty-EU/Prihranicni-Zemska-vystava>.

1,7 návštěvníka/noc. Bez otevřené hranice s Rakouskem by se zde tito turisté neobjevili, neboť převážná část jich přijíždí po silnici či vlakem, pouze nízké procento letecky.⁸²

7.1 Slavonice Zlabings - Žijící paměti aneb Hlasy pamětníků

Jeden z odvětví projektu Žijící paměti aneb Hlasy pamětníků, je právě projekt Slavonice-Zlabings, který byl v období květen 2011 - březen 2012 spolufinancován Evropskou unií z Evropského fondu pro regionální rozvoj v rámci Fondu malých projektů.

Na jaře roku 2011 vznikl ve Slavonicích projekt „Žijící paměti aneb Hlasy pamětníků“ Již před mnoha lety byly jisté tendence a snahy různých spolků objevovat a zaznamenávat historii Slavonicka v první polovině 20. století. Hlavním smyslem projektu je zachytit vzpomínky pamětníků na druhou světovou válku a padesátá léta dvacátého století ve slavonickém regionu. Projekt je zaštiťován Centrem pro budoucnost, o.p.s. Slavonice, partnery Lepschi (Rakousko) a SRS, o.s. Projekt byl dále podpořen z fondů Evropské unií z Evropského fondu pro regionální rozvoj a to z Fondu malých projektů Jižní Čechy - Horní Rakousko - Dolní Rakousko v rámci Operačního programu *Cíl 3 Evropská územní spolupráce Rakousko - Česká republika 2007 - 2013*.

Jak je uvedeno v úvodní části projektu „*Slavonicko a přilehlá část Rakouska jsou stále poznamenány stigmatem odsunu původních obyvatel, zpretrháním kořenů, nedůvěrou a neznalostí své historie a svých kořenů. V paměti regionu jsou bílá místa. Tato oblast byla v několika vlnách zkoušena konkrétními tragickými dopady historických událostí globálnějšího charakteru, jakými byla 2. světová válka nebo nástup komunismu v Československu. Odsun německých obyvatel v letech 1945-1946, osidlování pohraničí a následné zpětné vysídlování ideologicky nepohodlných osob 1952 - 54 zde zanechalo rány, které se dosud nezhojily.*“⁸³

Daná myšlenka a smysl tohoto projektu mě velmi zaujal. Oceňuji to, že se někdo snaží i po několika desetiletích připomínat a zaznamenávat naši historii. U historických událostí je vždy problém, že s postupem času je čím dál tím méně živých pamětníků, a proto se musí postupovat rychle a důkladně. Proto jsem zkontaktovala samotného zakladatele, který má celé bádání na starost. I on sám mě poprosil, abych mu pomohla doplnit jeho projekt o zajímavé

⁸² Návštěvnost jihočeského kraje v číslech: Hosté a přenocování v hromadných ubytovacích zařízeních podle zemí. Český statistický úřad [online]. [cit. 2020-04-23]. Dostupné z: https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jspx?_afz=VYSTUP-objekt&pvo=CRU04&z=T&f=TABULKA&skupId=1006&filtr=G~F_M~F_Z~F_R~F_P~S~U~301_null_&katalog=31743&pvo=CRU04&str=v222&c=v3~8__RP2019&u=v222__VUZEMI_100_3034.

⁸³ Slavonice - Zlabings: Web nedávné historie jednoho nevěšedního místa [online]. 2020 [cit. 2020-04-04]. Dostupné z: <http://slavonice-zlabings.eu/index.html>.

informace, pokud na nějaké narazím. Rozhovor jsme měli sjednaný osobně ale bohužel vzhledem k situaci musel proběhnout pouze přes elektronickou korespondenci.

Viz příloha č. 6.

7.1.1 Česko-rakouská spolupráce

Projekty evropské územní spolupráce mají za cíl přispívat k celkové ekonomické, sociální a územní soudržnosti mezi jednotlivými regiony. Zaměřují se na posílené struktur spolupráce souvisejících s aktivitami v rámci daných priorit, jejich úsilí směřuje k vytvoření společné identity, integrovaného fyzického prostoru, vyváženého prostoru, vyváženého rozvoje a lepších a harmonizovaných politika a správy.

Strategie rakousko-českého programu je založena na následujících evropských dokumentech:

Evropa 2020:

1. Územní agenda Evropské unie 2020
2. Legislativní balíček Komise k nové politice soudržnosti
3. Pátá zpráva Komise o hospodářské, sociální a územní soudržnosti
4. Regionální výzvy v perspektivě roku 2020 – Regiony 2020

Dokumenty o mezinárodní spolupráci také zmiňují jednotlivé oblasti, které jsou pro tyto regiony typické. Mimo jiné strukturu krajiny a ochrany přírody, kde je vyzdvihnutý tzv. zelený pás rozprostírající se podél státní hranice. Vzhledem k omezením, která v minulosti souvisela s existencí tzv. železné opony, si tento zelený pás zachoval svůj původní charakter a jeho krajina je velice hodnotná. Chráněné krajinné oblasti – mimo jiné i Česká Kanada jsou také důležitými místy pro rekreaci a turistické a vzdělávací aktivity.

Aktuální projekty v rámci česko-rakouské spolupráce jsou především v oblasti cestovního ruchu. Jmenovitě program „Interreg V-A Rakousko-Česká republika“, který se zaměřuje na rozšíření nabídky a propagaci regionů – tj. na nalákání domácích turistů a turistů ze sousedních regionů. Interreg byl schválen Evropskou komisí dne 23. června 2015. Jako součást evropské politiky soudržnosti si Program klade za cíl podporovat udržitelnou přeshraniční spolupráci a napomáhat ke zlepšení ekonomické, sociální a územní integrace. Je zde zahrnuta nejen Česká Kanada ale celý Jihočeský kraj, kraj Vysočina a kraj Jihomoravský. Přeshraniční oblasti charakterizují na jedné straně vesnice a malá a středně velká města a na straně druhé vídeňská aglomerace, město Brno a Linz. Přibližně 80 % sídel jsou vesnice s méně

než 2 000 obyvateli. V Rakousku to jsou oblasti: Mostviertel-Eisenwurzen, Sankt Pölten, Waldviertel, Weinviertel, Wiener Umland-Nordteil, Wien, Innviertel, Linz-Wels, Mühlviertel a Steyr-Kirchdorf.

Do Česko-Rakouské spolupráce lze zařadit taktéž muzeum o vysídlení německého obyvatelstva v příhraniční vesnici Reingers, vzdálené necelých deset kilometrů od Nové Bystřice. Muzeum se zaměřuje na historii a kulturu Němců žijících původně v okolí Nové Bystřice, po druhé světové válce pak vyhnáných nebo odsunutých do Rakouska a Německa. Obsah je jedinečný hlavně v nabídce počítačové vizualizace, která návštěvníka provede virtuální procházkou po zaniklé osadě Romava.

Zkontaktovala jsem majitele muzea Andream Kozara, kterému jsem položila pár otázek ohledně této problematiky. (Viz příloha č. 7) V rozhovoru jsem se zajímala o to, jaký má muzeum účel, zda je podporován z projektů Evropské unie, jaká je návštěvnost za rok a zda je ještě dnes aktuální téma odsunu německého obyvatelstva.

8 Odsun 45 let poté a dnes

Německý politik Willy Brandt roku 1973 pronesl myšlenku, že *„je důležité se více orientovat na budoucnost než na minulost, jinak bychom se mohli stát zajatci minulosti“*⁸⁴

Od počátku 90. let dvacátého století byly politické vztahy mezi Německem a Československem velmi napnuté a plné vzájemných výčitek a nepochopení. Překážkou byly zejména Benešovy dekrety, týkající se sudetských Němců, kdy německá strana požadovala jejich vymazání z českého právního řádu což čeští politici odmítali.

Nový začátek ve vztazích mezi Čechy a Němci měl nastat po pádu železné opony a konci komunistického režimu v Evropě v listopadu roku 1989. Vyjádření tehdejšího prezidenta Václava Havla 23. prosince 1989 znělo: *„Jsme povinni se Němcům, kteří byli odsunuti po druhé světové válce omluvit. Protože to byl akt velmi tvrdého zbavení několika milionů lidí jejich domovů a bylo to vlastně zlo, které bylo odplatou za předchozí zlo.“*⁸⁵ Bezprostředně po pádu železné opony byla z německé strany otevřena debata výzvou k omluvě za odsun sudetských Němců z Československa. Představitelé států paralelně s tím chtěli symbolické usmíření, které mělo nastat při návštěvě tehdejšího prezidenta R. Weizsäckere 15. března 1990 v Praze, který pronesl *„My Němci víme velmi dobře, jak je důležité, abychom svým sjednocením nezavdali u*

⁸⁴ HOUŽVIČKA, Václav. *Odsun Němců z Československa 65 let poté*. Centrum pro studium demokracie a kultury - CDK, 2012, s.73.

⁸⁵ Tamtéž s.381.

našich sousedů podnět ke vzniku žádných starých nebo nových starostí. Chceme a budeme jejich pocity, se kterými sledují náš vývoj brát zcela vážně...Svými slovy a činy chceme přesvědčit lidi o tom, že německá jednota je nejen demokraticky legitimní, ale že je prospěšná v mírovém duchu v Evropě.“ Celá situace omluvy a viny, kdo je vlastně za všechny události odpovědný trvala ještě několik let po skončení studené války.

V té době byly na denním pořádku bouřlivé veřejné debaty s odbornými i emotivními stanovisky z řad české veřejnosti, které buď souhlasili či odporovali výrokům Václava Havla s tím, že odsun nepředstavoval pomstu ale spravedlivý akt schválený vítěznými mocnostmi spojenecké koalice.

Prvním krokem k vylepšení česko-německých byla „Smlouva o dobrém sousedství a přátelské spolupráci mezi Československem a Spolkovou republikou“ navrženou v říjnu roku 1991 ministry zahraničí Jiřím Dienstbier a Hans-Dietrichem Genscherem a podepsanou 27. února 1992 československým prezidentem Václavem Havlem a německým kancléřem Helmutem Kohlem na Pražském hradě. Kolem smlouvy panovalo napětí už z toho důvodu, že podepsání byl jedním z posledních velkých aktů česko-slovenského státu. Dokládá to i fakt, že podle tehdejších odhadů proti demonstrovalo asi dva tisíce lidí. Zahájení nové éry a porozumění, takto označil kancléř Helmut Kohl tuto významnou událost. Zároveň také reagoval na výtky české strany, že německá strana neuznala platnost Mnichovské dohody od samého počátku. Helmut Kohl řekl „*Spolková vláda mnichovskou dohodu pokládá za neplatnou, ale kdyby to bylo od samého počátku, byly by právní důsledky pro sudetské Němce velmi velké. Ve smlouvě z roku 1973 jsme s Prahou dosáhli formulace, která je převzata i do nové smlouvy. Kdo chce dobrý vývoj vzájemných vztahů, měl by akceptovat to, co lze akceptovat z německé strany.*“⁸⁶ Myšlenky na vytvoření přátelské smlouvy zazněly již v polovině roku 1990. Již od počátku zde byly kritické body, se kterými se potýkali vyjednávači česko-německé deklarace v roce 1997 a na které můžeme narazit i dnes. Jedná se o otázky majetkových nároků sudetských Němců a označení poválečného odsunu jako vyhnání v preambuli a platnost mnichovské dohody. Později se řešil i spor o státní hranice mezi oběma státy, ten však smlouva neobsahovala. Cesta k ratifikaci smlouvy na české straně nebyla vůbec jednoduchá, což dokládá záznam z několikahodinového jednání federálního shromáždění z dubna 1992.⁸⁷ Ani

⁸⁶ POLANSKÁ, Patricie. Dlouhá cesta k československo-německé smlouvě skončila před 20 lety. Český rozhlas: Rádio Česko [online]. 2020, 5.3.2012 [cit. 2020-04-16]. Dostupné z: https://www.rozhlas.cz/radio_cesko/exkluzivne/_zprava/dlouha-cesta-k-ceskoslovenskonemecke-smlouve-skoncila-pred-20-lety--1027525.

⁸⁷ Tamtéž.

v Německu smlouva neměla hladký průběh už z důvodu požadavků sudetských Němců. Bral se ohled i na spolkovou zemi Bavorsko, která měla patronát nad sudetskými Němci, který trvá až do dnes. Bavorská vláda při jednání německého parlamentu smlouvu nepodpořila. Z toho důvodu dal spolkový sněm najevo, že majetkové otázky – zejména konfiskace majetku soukromých osob sudetských Němců považuje za otevřené a za případný předmět dalšího jednání. Dojednávání československo-německé smlouvy i ratifikace smlouvy výrazně ovlivňovalo i zřejmé nebezpečí rozpadu tehdejšího Československa. Vnitropolitická situace v té době nebyla vůbec jednoduchá a priority obou států jak Česka, tak Slovenska se velmi lišily, stejně jako představy, jak bude společný stát dál pokračovat. Jedním z důsledků politického rozhodnutí o konci Československa bylo rozdělení ekonomiky, financí a společného majetku.⁸⁸ K rozdělení Československé republiky došlo 1.1. 1993.

Podle komentátorky Českého rozhlasu Lídy Rakušanové zůstala česká strana jednomu článku smlouvy o dobrém sousedství a přátelské spolupráci mezi Československem a Spolkovou republikou dodnes něco dlužna. *V článku 20 se mluví o Německé menšině a je zde výslovně napsáno, že někdo, kdo patří k německé menšině nesmí být kvůli tomu diskriminován. Dodnes tu však máme České Němce, Němce, kteří nebyli odsunuti v době odsunů z Československa a zůstalo jich na našem území téměř čtvrt milionu, což je obrovská masa lidí. Právě tito Němci byli velmi diskriminováni, protože i když tady zůstali, přišli o všechno, co měli, museli se přestěhovat podle toho, kam jim řekli, většinou mimo velká města, dostávali menší platy než jiní za stejnou práci, což projevilo na jejich penzy. Po roce 1989 se k německé národnosti hlásilo asi 80 000 tisíc lidí. Nikdy se jim tyto ztráty nekompenzovaly a úplně se na ně zapomnělo.*⁸⁹

V lednu 1997 následovala Česko-německá deklarace o vzájemných vztazích a jejich budoucím rozvoji. V Praze ji podepsal tehdejší český předseda Václav Klaus, ministr zahraničních věcí Josef Zieleniec a německý spolkový kancléř Helmut Kohl a spolkový ministr zahraničí Klaus Kinkel. Deklarace pojednává o závazku a odpovědnosti v rozvíjení česko-německého vztahu v rozvíjení dobrého sousedství a partnerství a přispívat tím k utváření sjednocující se Evropy. Česká republika a Spolková republika Německo mají společné

⁸⁸ DENČEVOVÁ, Ivana. Kdo doplatil na rozdělení Československa? Všichni mohou být spokojeni, myslí si historik. IRozhlas [online]. 2020, 2.1.2018 [cit. 2020-04-16]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/veda-technologie/historie/rozdeleni-ceskoslovenska_1801020735_ako.

⁸⁹ POLANSKÁ, Patricie. Dlouhá cesta k československo-německé smlouvě skončila před 20 lety. Český rozhlas: Rádio Česko [online]. 2020, 5.3.2012 [cit. 2020-04-16]. Dostupné z: https://www.rozhlas.cz/radio_cesko/exkluzivne/_zprava/dlouha-cesta-k-ceskoslovenskonemecke-smlouve-skoncila-pred-20-lety--1027525

demokratické hodnoty, respektují lidský práva a základní svobody a normy mezinárodního práva. Německá strana v deklaraci přiznává odpovědnost za historický vývoj, který vedl k Mnichovské dohodě v roce 1938, k útěku a vyhánění lidí z československého pohraničí, které následně vedlo k rozbití a obsazení Československé republiky. Je si také vědoma utrpení a křivd, způsobených Němci na českém lidu nacionálněsocialistickými zločiny. Česká strana si je naopak vědoma a lituje poválečného vyhánění a nuceného vysídlení sudetských Němců z tehdejšího Československa, vyvlastňováním a odnímáním občanství, kvůli kterému bylo způsobeno řada křivd na nevinných lidech. Obě strany se shodují, že již nadále nechtějí své vztahy zatěžovat politickými a právními otázkami z minulosti a chtějí se soustředit na budoucnost.⁹⁰

Deklarace tehdy budila emoce a protesty mezi politiky a veřejností jak na české, tak německé straně. Někdejší diplomat Rudolf Jindrák, který byl u počátků vzniku deklarace v roce 1994, vzpomíná na tlak ze strany veřejnosti: „*Dostával jsem dopisy, že jsme zradili republiku, obrázky šibenice a podobně. Na druhé straně sudetští Němci totéž vyčítali Kinkelovi a Kohlovi, že je zradili.*“ Postupem času se názory ze stran veřejnosti měnily k lepšímu.

Spolu s podepsáním česko-německé deklarace Česko-německý fond budoucnosti. Jak je uvedeno v samotném úvodu „pomáhá stavět mosty mezi Čechy a Němci“. Cíleně podporuje projekty, které dávají dohromady lidi obou zemí, které umožňují a prohlubují pohledy do jejich světů, společné kultury a dějin. Fond má za úkol financovat projekty společného zájmu ať už setkávání mládeže, péče o staré lidi, výstavba a provoz léčebných ústavů, péče o stavební památky a hroby, podpora menšin, partnerské projekty, česko-německá diskuzní fóra a další.⁹¹ Nad 450 projektů bylo podpořeno fondem budoucnosti během prvních 20 let fungován. Většinou se jednalo o kostely a drobné sakrální stavby. Ideální podmínky podle referentky fondu Soni Dederové jsou tam, kde je aktivní obec, občanské sdružení a pravidelné návštěvy rodáků, kteří mají zájem památky obnovit.

Prvotním úkolem fondu, byla náprava historických křivd. V rámci programu odškodnění obětí nacismu fond rozdělil mezi 7 000 přeživších 90 milionů marek. Celkem 86 000 nuceně nasazených osob obdrželo náhradu 80 000 – 250 000 korun. Všechny peníze na kompenzaci křivd platila německá strana.⁹²

⁹⁰ Česko-německá deklarace. Velvyslanectví SRN v Praze [online]. 2020 [cit. 2020-04-16]. Dostupné z: <https://prag.diplo.de/cz-cs/themen/politik/seite-deutsch-tschechische-erklaerung-cz/1126730>

⁹¹ Tamtéž.

⁹² Česko-německé století: Budoucnosti vstříc – od nezájmu k vzájemnému porozumění 1989–2018. IVysílání České televize [online]. 2020, 4. 12. 2018 [cit. 2020-04-16]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/11687509867-cesko-nemecke-stoleti/>.

V dnešní době nastává otázka, zda je strach z Německa a ze sudetských Němců, jakožto sporné body společné česko-německé historie, vyřešena a zapomenuta. Je jisté, že obavy a strachy za posledních 20 let ustoupily do pozadí. Jsou zde ovšem známky toho, že tyto skutečnosti stále vyplývají na povrch a dají se použít jako určitý nástroj hlavně v politické sféře. Kromě politické sféry jsou události připomínány například *Klubem Českého pohraničí*, který sdružuje zejména bývalé příslušníky, pomocníky a pracovníky československé pohraniční stráže.

Podle historika Miroslava Kunštáta dnes již nelze vnímat československo-německou smlouvu z roku 1992 bez česko-německé deklarace z roku 1997. Mnohé úkoly a poznatky ze smlouvy již byly naplněny, mnohé věci však již nejsou aktuální vzhledem k vstupu České republiky do Evropské unie a do NATO. Mezery v občanském směru doplnila právě česko-německá deklarace. Deklarace měla také za úkol nejen vystihnout a pojmenovat klíčová úskalí v problémovém soužití Čechů a Němců ve 20. století ale také nastolit podmínky pro zlepšení vzájemné důvěry.⁹³ Celkově lze tedy říci, že tyto dva dokumenty představují základní pilíře současných česko-německých vztahů, pokud mluvíme o rovině bilaterální ne evropské. Vstup České republiky do Evropské unie považují obě země za usnadnění soužití Čechů a Němců. Od podepsání deklarace se zlepšilo veřejné mínění o česko-německých vztazích a díky tomu se zlepšovala i kvalita Deklarace. Čeští i Němečtí politici se v průběhu let velmi snažili dodržovat její znění.

Německá kancléřka Angela Merkelová uvedla v roce 2018 při vzpomínce na události odsunu následující *„Vyhnání a útěk Němců byly především bezprostředním následkem Němci započaté druhé světové války a nevýslovných zločinů nacionálněsocialistické diktatury. To ale nemění nic na tom, že pro vyhnání neexistovalo ani morální, ani politické ospravedlnění.“*⁹⁴

Německý velvyslanec v Praze Christoph Israng, který se aktivně více než osm let v úřadu kancléřky Angely Merkelové podílel na urovnání česko-německých/bavorských vztahů. V rozhovoru pro portál HlídacíPes.org říká, že *stále více Čechů chápe sudetské „dědictví“ ne jako ohrožení ale jako šanci. Šanci například v tom, že potomci bývalých obyvatel mohou přispět k rozvoji vesnic svých předků a podobně.* V rozhovoru také vyzdvihuje jako pozitivní příklady spolupráce v česko-německém pohraničí. Zatímco v Praze nebo Berlíně je

⁹³ VONDRA, Alexandr, LOUŽEK, Marek, ed. *Česko-německá deklarace: deset let poté: [sborník textů]*. Praha: CEP - Centrum pro ekonomiku a politiku, 2007. Ekonomika, právo, politika. ISBN 978-80-86547-66-4. s.171.

⁹⁴ HOŠEK, Jiří. Česko-německé vztahy jsou dnes vynikající, tvrdí kancléřka Merkelová. Tady jsou důkazy. *Seznam zprávy* [online]. 2020, 28. 9. 2018 [cit. 2020-04-16]. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/promarnena-sance-jak-cesi-nedokazali-vyuzit-naklonosti-angely-merkelove-56582>

spolupráce spíše teoretická, v pohraničí vidíme její výsledek. Ať už to jsou projekty v turismu, ekonomice či vzdělávání. Samozřejmě je tu i stinná stránka toho, že v pohraničí jsou mnohdy cítit historické jizvy ať už to jsou protiněmecké resentimenty či bolestivé vzpomínky na odsun Němců a strach z návratu původních německých obyvatel.⁹⁵

Podle historika Jindřicha Dejmeka z Historického ústavu Akademie věd České republiky, nebyl na transfer německého obyvatelstva z Československa nikdy jednotný pohled. Lišily se především názory na české a polské straně s tím, že transfer byl oprávněným a racionálním vyřešením národnostních otázek. Šlo také nejen o samotný odsun ale i o další události, které paralelně s odsunem probíhaly. Morální principy přišly ze strany Československa přibližně v polovině 80. let jakožto součást diskuzí disidentských historiků. Zásadní krok poté udělal tehdejší prezident Václav Havel, který se omluvil za události minulých let, avšak ani tento výrok se neobešel bez kontroverzních názorů. Jindřich Dejmek také zdůrazňuje, abychom měli na paměti, že v letech 1938-1939 to bylo nacistické Německo, které svou agresivní politikou dovedlo Evropu do, později světové, války. Němci v Československu a v Polsku se v té době stali Hitlerovým nástrojem k rozbití těchto států. Pokud by nenastala díky hitlerovskému Německu druhá světová válka, nebylo by ani odsunů.⁹⁶

V roce 2017 u příležitosti 20. výročí Česko-Německé deklarace byl vytvořen srovnávací průzkum veřejné mínění, který zkoumá vzájemné názory obou zemí. Průzkum vypracoval neziskový ústav STEM v České Institut pro demoskopii Allensbach v Německu. *Průzkum STEM byl proveden na reprezentativním souboru obyvatel České republiky starších 16 let ve dnech 30. 11. až 12. 12. 2016. Respondenti byli vybráni metodou kvótního výběru. Na otázky odpověděl soubor 1039 respondentů. Průzkum IfD Allensbach byl proveden na reprezentativním souboru obyvatel Německa starších 16 let ve dnech 1. 12. až 15. 12. 2016. Na otázky odpověděl soubor 1459 respondentů.*⁹⁷

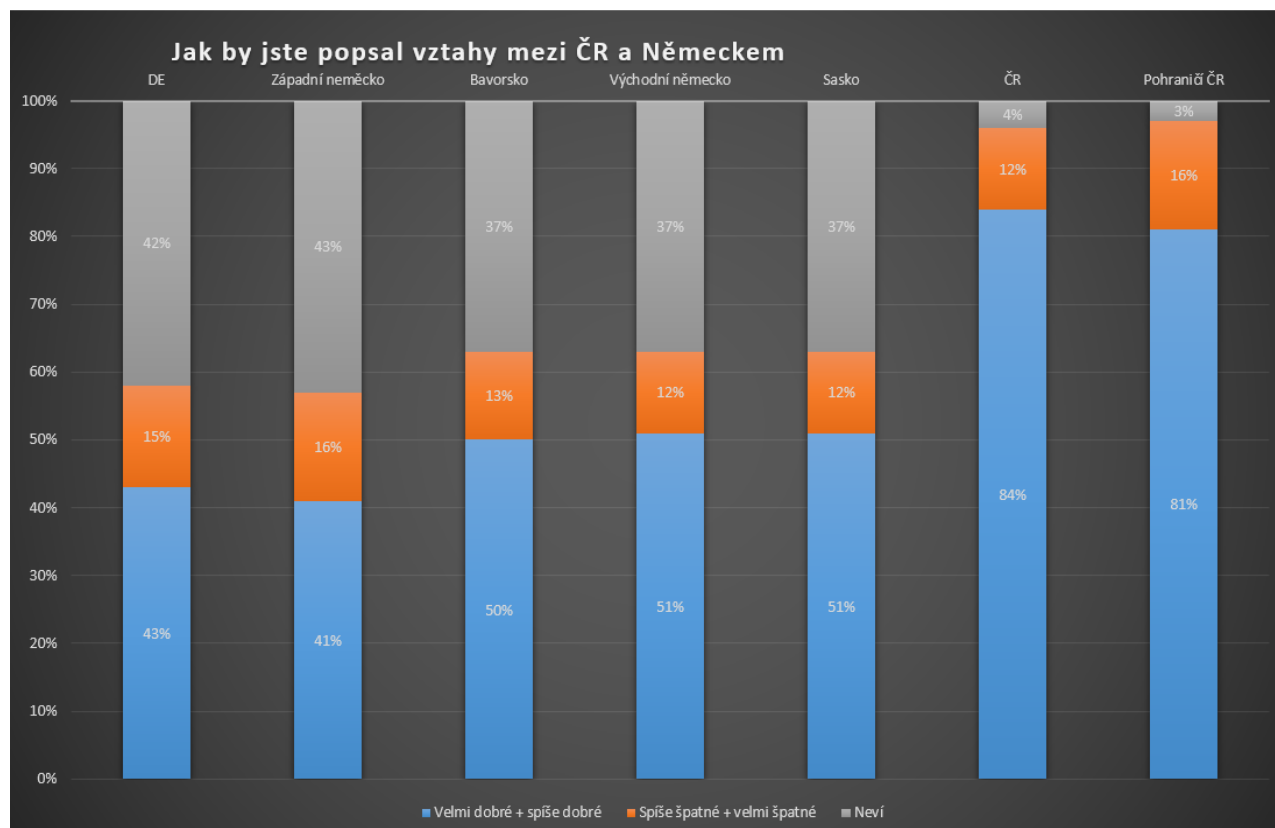
⁹⁵ BERGER, Vojtěch. Češi a Němci jako sousedé došli často dál než politici, chválí vztahy německý velvyslanec. HlídacíPes: Žurnalistika ve veřejném zájmu [online]. 4.5.2019 [cit. 2020-04-16]. Dostupné z: <https://hlidacipes.org/cesi-a-nemci-jako-sousedv-pohranici-dosli-casto-dal-nez-politici-chvali-vztahy-nemecky-velvyslanec/>

⁹⁶ JADRNÝ, Petr. O odsunu Němců rozhodli spojenci už v roce 1943. Tvrzení Merkelové je nepřesné, upozorňuje historik. IROzhlas [online]. 2020, 21.6.2018 [cit. 2020-04-12]. Dostupné z: https://www.irozhlaz.cz/veda-technologie/historie/odsun-nemcu-angela-merkelova-jindrich-dejmek_1806211301_pj

⁹⁷ Hodnocení česko-německých vztahů českou a německou veřejností. STEM: Empirický výzkum pro demokracii [online]. 2020, 2.2.2017 [cit. 2020-04-16]. Dostupné z: <https://www.stem.cz/hodnoceni-cesko-nemeckych-vztahu-ceskou-a-nemeckou-verejnosti/>.

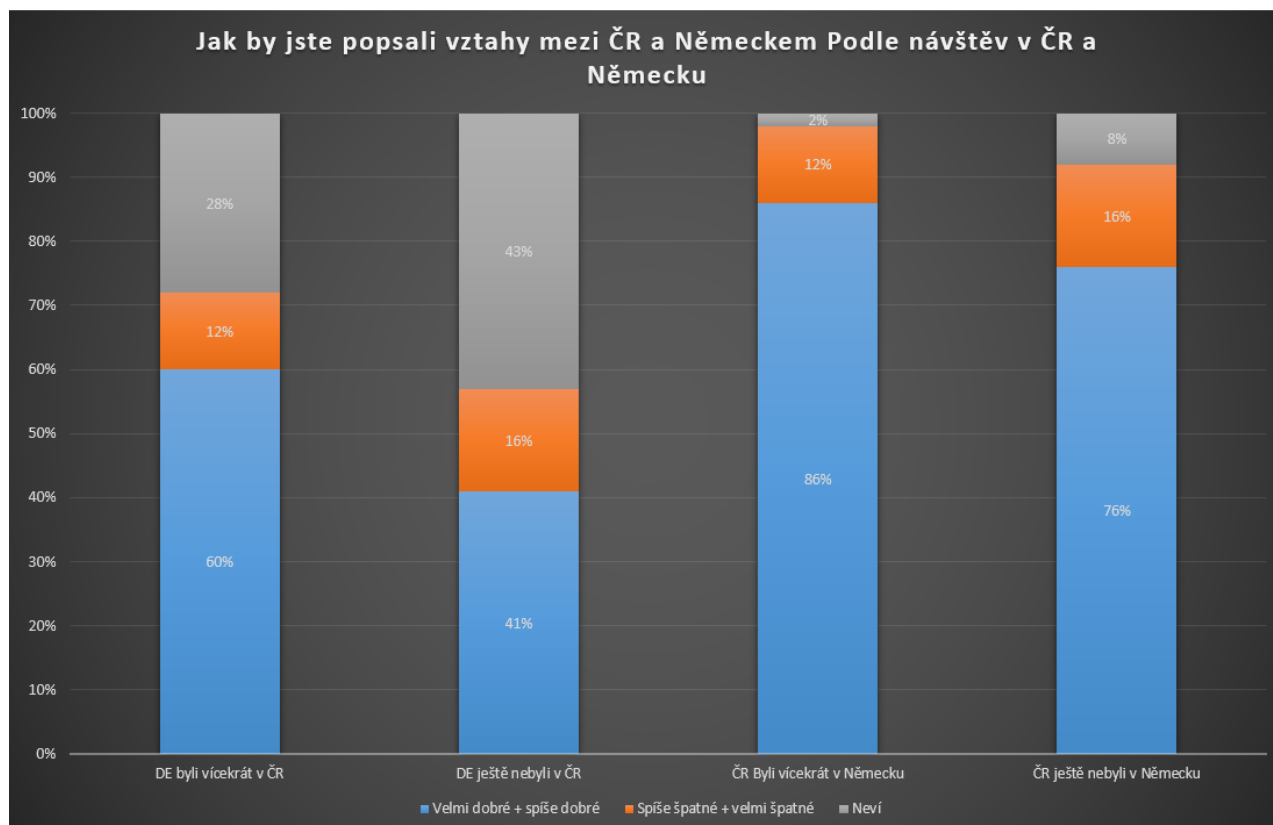
Z výzkumu vyplývá, že Němci příliš nehodnotí česko-německé vztahy tak jako Češi. Obyvatelé na území bývalého Východního Německa, Bavorska a Sasko hodnotí vztahy velmi pozitivně.

Zřetelnější údaje vyplývají z následujících dvou grafů, kdy české obyvatelstvo spíše dokáže zhodnotit česko-německé poměry, než obyvatelstvo německé, kde téměř polovina Němců neví, jak by vztahy mezi oběma zeměmi ohodnotila.:⁹⁸

Z druhé tabulky vyplývá, že více než polovina Němců již byla na návštěvě v České republice. Zajímavá je ovšem statistika z české strany, kdy více než polovina Čechů ještě nebyla na návštěvě v Německé spolkové republice. Nutno také upozornit na fakt, že zpracovaná tabulka na internetových stránkách stemu byla špatně zpracovaná, konkrétně ve druhém sloupci, kdy nesedí výpočet do 100. (Původní prvky tabulky jsou 41+16+53).

⁹⁸ Tamtéž.

Při hodnocení druhé země a vztahů hraje zájem o dění a vývoj v sousední zemi, cestovní ruch a osobní znalost obyvatel sousední země.

Podle redaktory Lídy Rakušanové, si zejména mladá generace dnes neuvědomuje váhu minulosti a skutečné důsledky toho, proč se věci staly, tak jak se staly. Jisté protiněmecké předsudky jsou však stále přítomné. Němci jsou stále viděni jako ti, kteří rozpoutali druhou světovou válku a nebyť toho, nenásledovaly další významné události, které nás velmi ovlivnily. Velmi málo Čechů se dnes orientuje v německé problematice.

Pokud se podíváme na váhu minulosti z širšího spektra, můžeme říci, že problémy spjaté s minulostí, zejména druhou světovou válkou a odsunem německého obyvatelstva postupně ztrácejí svou váhu a narůstá především hospodářský a ekonomický vztah mezi Českou republikou a Německem.

Asociační dohoda ⁹⁹ přinesla nový obchodní směr mezi oběma zeměmi. Německo je dnes nejen nejvýznamnější českou exportní destinací a obchodním partnerem, představuje pro

⁹⁹ Dohoda uzavíraná mezi Evropskými společenstvími a vnějším státem, skupinou států nebo mezinárodní organizací. Obsahuje vzájemná práva a povinnosti v oblasti ekonomické, průmyslové obchodní spolupráce. EU

nás také klíč v zahraničních investicích. Pod slovem klíč si lze představit něco jako most, přes který se dostanou naše výrobky nejen do Německa ale také do dalších evropských a světových zemí. Představuje tuzemské výrobky světu a pomáhá zvyšovat standard české technologické základy. Česká republika a Německo jdou společně na cestě za úspěchem, přičemž Německo je vnímáno jako motor v pokroku, digitalizaci a umělé inteligenci. Česká republika je pak velkým pomocníkem v prosazování společných programů ve vědě, výzkumu a inovacích. Roční obrat vzájemného obchodu v roce 2017 činil 1,4 bilionu korun, což bylo o 7% více než v roce předchozím. Nebylo tomu ale tak vždy. Uplatit se na německém trhu dříve nebylo snadné, hlavně pro malé a střední podniky z české republiky, které měli potíž navázat nové obchodní kontakty s Německem. Mohl za to hlavně respekt z české strany a určité předsudky ze strany Německé. Nové objevy a směry v ekonomice, postavené na moderních technologiích a inovacích nám pomáhají navázat kontakty s Německem stále více. Německo také touží, po kvalitních zaměstnancích z České republiky a má také zájem o jejich působení v Německu. Velké plus je také v tom, pokud lidé umí německy, pak je úspěch téměř sto procentní. Češi se v německých firmách mohou rychle dostat na vrchol a vytěžit ze spolupráce maximum. Problém je ovšem v tom, že i když, je Česko pro Německo atraktivní zemí pro investice a obchodní spolupráci, je zde stále nedostatek pracovních sil.

Zatímco v devadesátých letech byla Česká republika brána jako nástroj pro zprostředkování jednodušších zakázek pro Německo, dnes to není pravda. České firmy se snaží posunout co na nejlepší možnou úroveň, protože je jisté, že německý zákazník si nakonec koupí hlavně kvalitu. Průmysl, strojírenství, elektrotechnika a energetika, jsou hlavní priority česko-německého trhu. Dále zde přichází poptávka po službách nano a biotechnologiích a produktech z medicíny. Pro Německo jsme v současné době jednou z nejdůležitějších importních zemí, pokud ale budeme přesnější, jedná se hlavně o šest klíčových spolkových zemí. Mezi ně patří Bavorsko, pro které jsme byli v roce 2017 třetím nejvýznamnějším importérem. Objem vzájemné obchodní výměny dosáhl v uvedeném roce 545 miliard korun, což je téměř čtvrtina česko-německého obchodu a asi sedm procent obratu českého zahraničního obchodu. Budoucnost pro česko-německý obchod vypadá velmi slibně.¹⁰⁰

od A do Z. Euroskop: Věcně o Evropě [online]. 2020 [cit. 2020-04-16]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/282/sekce/a-b/>.

¹⁰⁰ Byznys s Německem posouvá Česko na žebříčku průmyslových velmocí. BusinessInfo: Oficiální portál pro podnikání a export [online]. 2020 [cit. 2020-04-16]. Dostupné z: <https://www.businessinfo.cz/clanky/byznys-s-nemeckem-posouva-cesko-na-zebričku-prumyslovych-velmoci/>.

Bývalý poslanec Evropského parlamentu Hynek Fajmon se vyjádřil k česko-německým vztahům na Konferenci Centra pro studium demokracie a kultury a Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR k 60. výročí ukončení II. světové války takto: „*Pokud máme realisticky popsat vztahy mezi dnešní Českou republikou a Spolkovou republikou Německo, tak nám bude nejlepším označením tohoto vztahu termín "asymetrie". Česko-německý vztah je zkrátka vztahem slabšího a silnějšího subjektu, jež spolu musí vycházet... (...) Přesto se v minulosti poměrně často dostávala česká a německá politika do konfliktu, ve kterém vykrytalizovaly dvě základní polohy vztahů mezi Čechy a Němci. První poloha byla vztahem kooperativním... Druhá poloha byla naopak vztahem konfrontačním. (...) Myslím si, že je možné konstatovat, že kooperativní vztahy mezi Čechy a Němci vždy přinášely užitek oběma stranám, a naopak vztahy konfrontační vedly ke katastrofálním ztrátám, a to jak u silnějších Němců, tak i u slabších Čechů. (...)*“¹⁰¹

Při příležitosti stého výročí založení Československa, připomněl Německý prezident Frank-Walter Steinmeier, že „*Česká republika a Německo jsou si jako sousedé a členové Evropské unie blíže než kdy dříve a skutečně je váže přátelství.*“¹⁰²

¹⁰¹ Konec soužití Čechů a Němců v jednom státě: Konference Centra pro studium demokracie a kultury a Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR k 60. výročí ukončení II. světové války. Centrum pro studium demokracie a kultury [online]. 2016 [cit. 2020-04-16]. Dostupné z: <https://www.cdk.cz/konec-souziti-cechu-nemcu-v-jednom-state>.

¹⁰² Steinmeier: ČR a SRN nesou společně zodpovědnost za Evropu. Euroskop.cz: Věcně o Evropě [online]. 2020, 21.09.2018 [cit. 2020-05-02]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/8952/31785/clanek/steinmeier-cr-a-srn-nesou-spolecne-zodpovednost-za-evropu/>.

9 Závěr

Česká Kanada byla odjakživa územím, kde se střetávaly tři národnosti – česká, německá a židovská. Vidíme ji jako oblast, která má za sebou bohatou historii, která ji do dnešního dne velmi ovlivnila stejně tak, jako zbytek Československé republiky. Mezi významné události lze jistě zařadit podepsání mnichovské dohody a následný vznik protektorátu Čechy a Morava, poválečné odsunutí německého obyvatelstva, komunistický převrat, stavbu železné opony a konec vlády komunistické strany. Česká Kanada ovšem nebyla v době klíčových momentů hlavním centrem dění, čemuž není ani dnes. Nevede zde žádný z hlavních železničních ani silničních tahů a byla ušetřena zásadních změn, například v rozvoji industrializace. Největším zvratem pro tuto oblast bylo zabránění československého pohraničí a výstavba železné opony. Vzhledem k těmto faktům můžeme říci, že dnešní České Kanadě zůstal její svérázný ráz, na kterém i dnes můžeme vidět stopy nelehkých časů 20. století. Možná právě díky těmto událostem je dnes Česká Kanada místem hlubokých lesů, romantických rybníků lemované úzkými silničkami takzvané bývalé signálky. Dá se říci, ideální místo pro cyklisty a lidi, kteří se rádi toulají. Česká Kanada není pro každého, rodiny s dětmi a nadšení fanoušci bujarých akcí si zde nepřijdou na své.

Ráda bych se zamyslela nad otázkou, kde bych ráda viděla Českou Kanadu za pět let? Pokud se podívám na ostatní části českého pohraničí vidím místa, která žijí převážně turismem a mají v nabídce plno zimních i letních aktivit. Ukázkovým příkladem je Šumava, Broumovsko, České Švýcarsko a podobně. Česká Kanada pro mě dnes znamená místo klidu a odpočinku, kam se ráda vracím a pokud bych si mohla vybrat jedno místo k žití, bude to právě ona. Na rozdíl od předešle vyjmenovaných oblastí vidíme Českou Kanadu jako místo, které má pozvolný vývoj. Typický měkký turismus České Kanady ji dává šanci na to, aby bylo uživeno pár ubytovacích a stravovacích zařízení, zároveň ji dává možnost dýchat, což znamená, že pokud si sem jedete odpočinout i v letních měsících, nenarazíte zde na davy turistů jako je tomu například na Šumavě. Z rozhovoru s Pavlem Hložkem jakožto jednatelem sdružení Silva Nortica jasně vyplývá, že i Česká Kanada by se ráda ubírala směrem, kdy by ráda vytěžila maximum ze své krajiny a z toho, co může nabídnout. Uvažuje se například o výstavbě stezky korunami stromů, která by byla hlavním turistickým lákadlem a navýšení návštěvnosti. Stezka

korunami stromů¹⁰³ se dnes nachází na čtyřech místech České republiky a dovolím si říci, že její výstavba i negativně ovlivnila cestovní ruch dané oblasti. Je zřejmé, že po výstavbě jednoho či více „lákadel“ přibude nejen turistů ale i problémů spojených s tím. Ať už se jedná o neukázněné chování některých lidí nebo konkurenční boj jednotlivých podnikatelů. Nerada bych Českou Kanadu viděla jako „továrnu na peníze“, kvůli které by se vychýlil vztah člověka s přírodou. Nesouhlasím s vytěžováním krajiny komerčním způsobem, protože vidím, že to v hodně věch ostatním příhraničním oblastem České republiky spíše ublížilo. Je samozřejmě důležité, aby se Česká Kanada posouvala dále a aby nezůstala zastavena v čase. Pomůže tomu určitě pečlivé vybírání projektů, do kterých se jednotlivá města a obce zapojí. Na prvním místě by pro ně měla být prioritou starost o pozůstatky zanechané původními obyvateli.

Období války, odsun německé obyvatelstva a výstavba železné opony byly důležité milníky v našich dějinách, na které by se nemělo zapomenout. Silnější zásah do krajiny a nárůst nových trendů by přinesl nenávratný zlom. Na druhou stranu bych ráda viděla od státu podporu místních farem a spolků, které se nějakým způsobem snaží sounáležet s přírodou a místním obyvatelstvem. Nejsou zde takzvaně jako pěst na oko, jakoby tomu mohlo být u nově postavených hotelů či turistických atrakcí.

Psaní bakalářské práce mi přineslo nový pohled na region České Kanady. Vnímám ji nyní více do hloubky z historického hlediska, než jako „obyčejný“ turista, který sem jezdí za přírodou a nekonečnými rovnými signálkami, které jsou ideální pro cyklistiku.

¹⁰³ Turistická atrakce, která nabízí nezapomenutelný pohled na krajinu z korun stromů přičemž je propojena se zábavnými, poučnými, adrenalinovými a interaktivními prvky, tobogány a houpačkami. První stezka korunami stromů byla otevřena v Česku v roce 2012.

Přílohy

Příloha 1

Mapa České Kanady - Mapy. Mapy.cz [online]. 2020 [cit. 2020-02-24]. Dostupné z:

<https://mapy.cz/turisticka?x=15.1836251&y=49.0545812&z=11&l=0&source=area&id=53>.

Příloha 2

ORDERLY TRANSFER OF GERMAN POPULATIONS.

The Three Governments, having considered the question in all its aspects, recognize that the transfer to Germany of German populations, or elements thereof, remaining in Poland, Czechoslovakia and Hungary, will have to be undertaken. They agree that any transfers that take place should be effected in an orderly and humane manner.

Since the influx of a large number of Germans into Germany would increase the burden already resting on the occupying authorities, they consider that the Control Council in Germany should in the first instance examine the problem, with special regard to the question of the equitable distribution of these Germans among the several zones of occupation. They are accordingly instructing their respective representatives on the Control Council to report to their Governments as soon as possible the extent to which such persons have already entered Germany from Poland, Czechoslovakia and Hungary, to submit an estimate of the time and rate at which further transfers could be carried out having regard to the present situation in Germany.

The Czechoslovak Government, the Polish Provisional Government and the Control Council in Hungary are at the same time being informed of the above and are being requested meanwhile to suspend further expulsions pending an examination by the Governments concerned of the report from their representatives on the Control Council.

Postupimský protokol. Ministerstvo zahraničních věcí České republiky [online]. 04.06.2004 [cit. 2020-05-07].

Dostupné z:

https://www.mzv.cz/jnp/cz/o_ministerstvu/historie_a_osobnosti_ceske_diplomacie/druha_svetova_valka_a_jeji_dusledky/dokumenty/postupimsky_protokol.html

Příloha 3

Němci v českých zemích v 9. zásobovacím období (7. 1. – 3. 2. 1946)²

	Němců celkem	Z toho osob považovaných za antifašisty
Čechy	1 606 587	52 363
Morava a Slezsko	535 616	9 128
české země celkem	2 142 203	61 491

Obyvatelstvo v pohraničí k 6. 1. 1946³

Obyvatelstvo v pohraničí celkem	Čechů aj. slovan. obyv.	Němců	Z toho antifaš.
3 712 320	1 827 621	1 884 699	52 651

STANĚK, Tomáš. *Odsun Němců z Československa 1945-1947*. Praha: Academia, 1991. ISBN 80-200-0328-2, s. 170.

Příloha 4

Proměna počtu obyvatel v oblasti České Kanady od roku 1842 – 1947

Vývoj počtu obyvatel/Entwicklung der Einwohnerzahlen									
1842	1880	1890	1900	1910	1921	1930	1939	1945	1947
Košťálkov/Gottschallings									
291	320	356	338	326	284	246	253	280	129
Kuní/Kain (včetně osad Dětršíš, Košlák, Pernárec)/(einschließlich der Orte Dietreichs, Kockschlag, Bernhards)									
343	342	352	354	342	316	302	286	176	153
Rajchéřov/Reichers									
346	300	277	297	275	250	220	241	210	19
Romava/Romau									
344	430	431	419	385	324	264	258	120	114
Staré Hutě/Althütten									
102	263	249	222	219	194	162	153	150	66

Prameny/Quellen:
Státní okresní archiv Jindřichův Hradec, fond OÚ Jindřichův Hradec
Státní okresní archiv Jindřichův Hradec, fond ONV Jindřichův Hradec
Státní okresní archiv Jindřichův Hradec, MNV Nová Bystřice

PERZI, Niklas a Michal STEHLÍK. *Zapomenutý všední den: 20. století v zrcadle středoevropského regionu*
= *Verschundene Lebenswelt - Vergessener Alltag : das 20. Jahrhundert im Spiegel einer mitteleuropäischen Region*. Waidhofen a.d. Thaya: Bibliothek der Provinz, 2001. ISBN 38-525-2440-7, s. 57

Příloha 5

Mapa Protektorátu Čechy a Morava

Mapa č. 3: Správní uspořádání Protektorátu Čechy a Morava a odtrženého pohraničí českých zemí (stav k 15. září 1942)

MAJEWSKI, Piotr Maciej. *Sudetští Němci 1848-1948: dějiny jednoho nacionalismu*. Brno: Conditio humana ve spolupráci s Muzeem druhé světové války v Gdaňsku, 2014. Monographiae (Conditio humana). ISBN 978-80-905323-2-8. s.438

Příloha 6: Rozhovor se zakladatelem projektu Slavonice - Zlabings

1) Pro koho je určen projekt Slavonice - Zlabings (Projekt Žijící paměti aneb Hlasy pamětníků) a jaká je jeho hlavní myšlenka?

Pro všechny, kteří zde žijí, pro všechny, kteří se o svoji historii Izajímají, pro všechny, kterých se to nějakým způsobem dotýká, i pro všechny kterým je to všechno lhostejné, ale stejně jsou nedílnou součástí.

Seznámit nejen místní s vlastní nedávnou minulostí. Pootevřít nedávno zavřená témata, zmínit se o jejich nedílné součásti proměnlivé historie slavonického pohraničí a nedělat historického pštroša. Když poznáš historii místa, kde žiješ, můžeš pomoci odstranit nánosy místních historických křivd napáchaných v minulosti. Hlavní myšlenka asi nebyla, byl to souhrn okolností...Abych se vyznal v regionu, o kterém jsem nic nevěděl a před více než 20 lety se svou ženou přistěhoval....

2) Jak probíhá shromažďování dostupných dokumentů a svědectví?

Nahodile, občas někdo někoho doporučí, ikdyž ne vždy je to uskutečnitelné. Stává se, že když se dotazovaní dozví o zaznamenávání rozhovoru, couvnou a rozhovor se neuskuteční. Někdy se stane, že rozhovory s narátory se nedají zveřejnit, protože některá "obvinění" jsou citlivá a mohla by napáchat zlo generacím současným. Skenování dobových fotografií, dokumentů a povídání si s pamětníky. Zaznamenávání rozhovorů na video, popř. audio. Po sestřihu vhodná videa zveřejňujeme na kanálu Youtube.

3) Projekt vznikl na jaře roku 2011. Co jste za tu dobu stihli a kam se projekt posunul?

Vytvořili jsme stránky www.slavonice-zlabings.eu, které jsou průběžně doplňovány novými materiály. Uspořádalo se 5 přednášek na téma historie Slavonicka. Přednášky vedli přední historikové (Michal Stehlík, David Kovařík, Niklas Pertzi, Sandra Sam, Monika Uhlová (Horáková)). Přednášky byly hojně navštěvované a z většiny byl pořízen video záznam. Vytvořili jsme 3D video rekonstrukci zaniklé vesnice Košťálkov. Vytvořili jsme tématickou cyklistickou trasu na téma Zaniklé vesnice a v brožurce s mapou je stručný popis

zmizelých vesnic. (pod mapou je text ke zmizelým vesnicím) <http://www.slavonice-cyklo.cz/www/index.php?number=5&action=routes>

Pořádali jsme výstavu kreseb slavonického rodáka pana Zneimera, který po odsunu (vyhnání) žije v Německu. Uspořádali jsme komentovanou putovní výstavu o odsunu.

Díky veřejné dostupnosti našich záznamů je projekt trvalý. Často se mi stává, že mě někdo zastaví a chce námi zveřejněný rozhovor vysvětlit, popř. doplnit. Projekt se stále vyvíjí a doplňuje, i když ne v takovém tempu jako v průběhu realizace.

4) Spolupracuje na projektu i Rakousko nebo Německo? Popřípadě kterými programy je projekt podpořen?

Ano. Město Dobersberg a spolek Lepschi z Rakouska. Z Německa pravidelně přijíždějí pozůstalí po odsunutých a jestli ještě žijí, tak i samotní odsunutí. A tak jsme jim vždy nápomocni při historickém hledání. Navštívili jsme oblast Baden-Wuntembrsko, do které byli slavoničtí Němci odsunuti a setkali se s nimi v Ditzingenu, kde se slavoničtí rodáci pravidelně scházejí v hospodě U Lípy. (to bylo nad rámec projektu, jeli jsme tam na vlastní náklady a pořídili asi 3 hodiny rozhovorů, které nebyly dosud sestříhány a tzn. dosud nebyly zveřejněny z důvodu nedostatku financí a času). Projekt žijící paměti 1. a 2. byl podpořen fondem malých projektů nadace Silva nortica, která spravuje Evropské fondy.

5) Kolik je dnes odhadem žijících pamětníků z doby odsunu?

Jako z celého Československa, nebo jen ČR? a nebo jen ze Slavonicka? Vzhledem k tomu, že pamětníkům dnes bude 85 let a více, dá se počet odvodit dle statistik počtu obyvatel v Německu tohoto věku. Nemyslím si že, by v tom měl být nějaký výrazný rozdíl.

6) Jaký dopad má odsun na dnešní Českou Kanadu? Lze ještě mluvit o jakémsi ovlivnění či je většina těchto událostí již zapomenuta? Jsou tyto události ještě dnes hlavním tématem v tomto regionu?

Nemyslím si, že je to hlavním tématem v regionu. Pro současnou mládež je období 2. světové války a události co se dělo poté, tak vzdálené a neatraktivní, že by se dalo s

nadsázkou říct, že to vnímají jako období, že tady možná ještě byli dinosauři. CZ Kanada jako turistická oblast těží především z přírodních krás, i když za každým křížkem, domem, polem je příběh, který se po roce 1945 někam odnesl a nějak k tomuto místu patří. Pro vnímavé turisty se zájmem o historii, a to i z řad mládeže, je dnes spousta materiálů, které se dají dohledat.

7) Pokud pohlédneme na zmizelé vesnice, je zde nějaká snaha o zachování jejich podoby? Jsou místa nějak udržována?

Většina zaniklých vesnic v našem regionu není udržována. Co se neukradlo za minulého režimu, zmizelo po sametovém převratu a "zlatokopové" často kradli opracované kameny a kamenné sloupky na zakázku. Minulý starosta Starého města pod Landštejnem jevil snahu o připomínku některých vesnic, ale bez valného výsledku. Před lety někdo v místě zaniklých vesnic umístil dobovou fotografii, přidal popisek a název obce v němčině a češtině.

Ve vesnici Košťálkov je na místě kaple vztyčen dřevěný kříž a v květnu je zde pořádán pochod, kterého se zúčastňují jak Češi tak Rakušané. Je to organizováno církví.

8) Jaké jsou vize projektu do budoucna?

Doplňovat archív stránek. Pomalu a velmi opatrně "otevírat" 50. a 60. léta 20. století.

Příležitostně zpracovávat již v minulosti natočená, ale nezveřejněná videa s rozhovory.

Příloha 7: Rozhovor se správcem muzea Andreasem Kozarou

1) Was ist der Zweck des Museums? Wird das Projekt von der Europäischen Union unterstützt?

Der Zweck des Museums war ursprünglich, Erinnerungsstücke der deutschen Bevölkerung aufzubewahren und der Öffentlichkeit zugänglich zu machen, die sie bei der Vertreibung mitgenommen haben. Im Jahr 2012 wurde die Ausstellung völlig neu konzipiert, die Erinnerungsstücke bei uns archiviert und Mag. Niklas Perzi hat daraus die Geschichte Südböhmens und dem Waldviertel aufgearbeitet, wobei der Schwerpunkt eindeutig auf die Zeit vor und um 1945 gelegt wurde. Das Projekt der Umgestaltung wurde aus Kulturmitteln des Landes Niederösterreich unterstützt. Inwieweit das Land dazu Mittel der EU zugezogen hat, entzieht sich meiner Kenntnis. Ansonsten sind mir keine Unterstützungen der EU bekannt.

2) Was ist die durchschnittliche Besucherzahl pro Jahr? Welche Art von Menschen sind daran interessiert, das Museum zu besuchen?

Die geschätzte Besucherzahl liegt zwischen 100 und 200 Personen pro Jahr. Es ist noch die Erlebnisgeneration, die das Museum besucht, aber auch die Nachfahren und zum Teil auch Studenten, Geschichtsinteressierte etc.

3) Was sind die erhaltenen Erinnerungen an Vertriebene?

Die Erinnerungsstücke reichen von einem Kinderwagen, Schlüssel des Hoftores, Kleidungsstücke, Koffer, landwirtschaftliche Kleingeräte, Utensilien für die Hausfrau, Bücher, Urkunden.

4) Glauben Sie, dass das Interesse an diesem Thema noch besteht? Ist das das Thema, das heute diskutiert wird?

Das Interesse am Thema besteht, soweit ich für die Bevölkerung unserer Gemeinde sprechen kann, jedenfalls. Das stelle ich immer wieder fest. Wir haben in unseren Gemeindenachrichten auch in jeder Ausgabe Beiträge über die Region Südböhmen.

5) Gibt es in Zukunft Projekte mit diesem Thema?

Ja. Aktuell wäre geplant gewesen, mehrere auf einem Feld bei Blato begrabene Flüchtlinge zu exhumieren und im Friedhof Klaster beizusetzen. Dies wäre für den 6. Juni – dem Dreifaltigkeitssonntag – geplant gewesen, wird aber wohl aufgrund der aktuellen Ereignisse auch nicht stattfinden. Jedes Jahr am Dreifaltigkeitssonntag wird bei uns nach wie vor Wallfahrt gefeiert. Hat sich seit Beginn der 1970er Jahre eingebürgert, weil die sudetendeutsche Bevölkerung früher am Dreifaltigkeitssonntag Wallfahrt in Kloster gefeiert hat. Weil dies dann nicht mehr möglich war, wurde das ersatzweise in Reingers gefeiert, bis zum heutigen Tag.

Zdroje

LITERATURA

APPLEBAUM, Anne. *Železná opona: podrobení východní Evropy 1944-1956*. Praha: Beta-Dobrovský, 2014. ISBN 978-80-7291-236-0.

ARBURG, Adrian von a Tomáš STANĚK, ed. *Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945-1951: dokumenty z českých archivů*. Ve Středoklukách: 2010. ISBN 978-80-86057-66-8.

BAUER, Zdeněk. *Česká Kanada, Slavonice a Slavonicko: příběhy z regionu a tipy na turistické výlety*. Druhé, doplněné vydání. V Praze: Zdeněk Bauer, 2016.

BENEŠ, Edvard. *Paměti*. 5. vyd. Praha: Naše vojsko, 2004. ISBN 80-206-0709-9.

BRANDES, Detlef. *Cesta k vyhnání 1938-1945: plány a rozhodnutí o "transferu" Němců z Československa a z Polska*. Praha: Prostor, 2002. Obzor (Prostor). ISBN 80-7260-070-2.

ČAPKA, František, Lubomír SLEZÁK a Jaroslav VACULÍK. *Nové osídlení pohraničí českých zemí po druhé světové válce*. Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2005. ISBN 80-720-4419-2.

DEJMEK, Jindřich. *Československo, jeho sousedé a velmoci ve XX. století (1918 až 1992): vybrané kapitoly z dějin československé zahraniční politiky*. Praha: CEP - Centrum pro ekonomiku a politiku, 2002. ISBN 80-86547-07-8.

DEJMEK, Jindřich. *Edvard Beneš. Politická biografie českého demokrata. Část druhá. Prezident republiky a vůdce národního odboje*. Praha: Karolinum, 2008. ISBN 978-80-246-1473-1.

DOMEČKA, Ludvík. *Osídlení krajiny jindřicho-hradecké a novo-bystřické*. Jindřichův Hradec, 1893.

Edvard Beneš, *Odsun Němců z Československa, Výbor z Pamětí, projevů a dokumentů 1940-1947*, Dita Praha 2000. ISBN 80-85926-06-7.

FAJMON, Hynek. *Cesta České republiky do Evropské unie*. Centrum pro studium demokracie a kultury - CDK, 2004. ISBN 80-7325-045-4.

HANZAL, Josef. *Edvard Beneš*. Praha: Mladá fronta, 1994. *Kdo je--* (Mladá fronta). ISBN 80-204-0445-7.

HOUŽVIČKA, Václav. *Odsun Němců z Československa 65 let poté*. Centrum pro studium demokracie a kultury - CDK, 2012. ISBN 978-80-7325-296-0.

- CHURANĚ, Milan. *Postupim a Československo: mýtus a skutečnost*. Praha: Libri, 2001. ISBN 80-727-7062-4.
- KUKLÍK, Jan. Dekrety prezidenta republiky v mezinárodním srovnání. In: LOUŽEK, Martin, ed. *Česko-německá deklarace. Deset let poté*. Praha: CEP – Centrum pro ekonomiku a politiku, 2002, s. 146-159, ISBN 978-80-86547-66-4.
- LEMBERG, Hans. *Porozumění: Češi, Němci, východní Evropa 1848-1948*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2000. ISBN 80-7106-390-8.
- NAVARA, Luděk. *Příběhy železné opony*. Druhé, rozšířené vydání. Brno: Host, 2019. ISBN 978-80-7577-236-7.
- Nový akademický slovník cizích slov A-Ž. Praha: Academia, 2005. ISBN 80-200-1351-2. s. 661
- MAJEWSKI, Piotr Maciej. *Sudetští Němci 1848-1948: dějiny jednoho nacionalismu*. Brno: Conditio humana ve spolupráci s Muzeem druhé světové války v Gdaňsku, 2014. Monographiae (Conditio humana). ISBN 978-80-905323-2-8.
- MANDLER, Emanuel. *Benešovy dekrety: proč vznikaly a co jsou*. Praha: Libri, 2002. Otazníky našich dějin. ISBN 80-727-7139-6.
- KRAUS, Jiří. Nový akademický slovník cizích slov A-Ž. Praha: Academia, 2005. ISBN 80-200-1351-2.
- OLIVOVÁ, Věra. *Dějiny první republiky*. Praha: Společnost Edvarda Beneše, 2013. ISBN 978-80-86107-47-9
- PAVLÍČEK, Václav, Jiří WEIGL a Jindřich DEJMEK. *Benešovy dekrety: sborník textů*. Praha: CEP - Centrum pro ekonomiku a politiku, 2002. Ekonomie, právo a politika. ISBN 80-865-4711-6.
- PETRÁŠ, René. *Menšiny v meziválečném Československu: právní postavení národnostních menšin v první Československé republice a jejich mezinárodněprávní ochrana*. Praha: Karolinum, 2009. ISBN 978-80-246-1639-1.
- PERZI, Niklas a Michal STEHLÍK. *Zapomenutý všední den: 20. století v zrcadle středoevropského regionu = Verschwundene Lebenswelt - Vergessener Alltag : das 20. Jahrhundert im Spiegel einer mitteleuropäischen Region*. Waidhofen a.d. Thaya: Bibliothek der Provinz, 2001. ISBN 38-525-2440-7.
- RICHTER, Karel. *Češi a Němci v zrcadle dějin*. Třebíč: Akcent, 1999. Fakta (Akcent). ISBN 80-726-8055-2.

SCHELLE, Karel a Jaromír TAUCHEN. Encyklopedie českých právních dějin. Ostrava: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o. v koedici s Key Publishing, 2015, 1, A-Č, 971 ISBN 978-80-7380-562-3.

STANĚK, Tomáš. *Odsun Němců z Československa 1945-1947*. Praha: Academia, 1991. ISBN 80-200-0328-2.

ŠKRÁBEK, Josef. *Včerejší strach: jaké to bylo mezi Čechy a Němci? : a jaké to bude--*. Praha: Vyšehrad, 2002. ISBN 80-702-1607-7.

TÁBORSKÝ, Eduard. *Prezident Beneš mezi Západem a Východem*. Praha: Mladá fronta, 1993. Archiv (Mladá fronta). ISBN 80-204-0365-5.

VONDRA, Alexandr, LOUŽEK, Marek, ed. *Česko-německá deklaráce: deset let poté : [sborník textů]*. Praha: CEP - Centrum pro ekonomiku a politiku, 2007. Ekonomika, právo, politika. ISBN 978-80-86547-66-4.

Weil Sie Deutscher sind – Poněvadž jste Němec, Stuttgart 1964 (přeloženo 1993).

INTERNETOVÉ ZDROJE

BERGER, Vojtěch. Češi a Němci jako sousedé došli často dál než politici, chválí vztahy německý velvyslanec. HlídacíPes: Žurnalistika ve veřejném zájmu [online]. 4.5.2019 [cit. 2020-04-16]. Dostupné z: <https://hlidacipes.org/cesi-a-nemci-jako-soused-v-pohranici-dosli-casto-dal-nez-politici-chvali-vztahy-nemecky-velvyslanec/>.

BOČEK, Jan a Jan CIBULKA. Existují Sudety? Hranice jsou zřetelné i sedmdesát let po vysídlení Němců. IRozhlas: Spolehlivé a rychlé zprávy [online]. 2016, 10.6.2016 [cit. 2020-04-16]. Dostupné z: <https://interaktivni.rozhlas.cz/sudety/>.

Byznys s Německem posouvá Česko na žebříčku průmyslových velmocí. BusinessInfo: Oficiální portál pro podnikání a export [online]. 2020 [cit. 2020-04-16]. Dostupné z: <https://www.businessinfo.cz/clanky/byznys-s-nemeckem-posouva-cesko-na-zebricku-prumyslovych-velmoci/>.

Česko-německá deklaráce. Velvyslanectví SRN v Praze [online]. 2020 [cit. 2020-04-16]. Dostupné z: <https://prag.diplo.de/cz-cs/themen/politik/seite-deutsch-tschechische-erklaerung-cz/1126730>.

Česko-německé století: Budoucnosti vstříc – od nezájmu k vzájemnému porozumění 1989–2018. IVysílání České televize [online]. 2020, 4. 12. 2018 [cit. 2020-04-16]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/11687509867-cesko-nemecke-stoleti/>.

DENČEVOVÁ, Ivana. Kdo doplatil na rozdělení Československa? Všichni mohou být spokojeni, myslí si historik. IRozhlas [online]. 2020, 2.1.2018 [cit. 2020-04-16]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/veda-technologie/historie/rozdeleni-ceskoslovenska_1801020735_ako.

Hodnocení česko-německých vztahů českou a německou veřejností. STEM: Empirických výzkum pro demokracii [online]. 2020, 2.2.2017 [cit. 2020-04-16]. Dostupné z: <https://www.stem.cz/hodnoceni-cesko-nemeckych-vztahu-ceskou-a-nemeckou-verejnosti/>.

HOŠEK, Jiří. Česko-německé vztahy jsou dnes vynikající, tvrdí kancléřka Merkelová. Tady jsou důkazy. *Seznam zprávy* [online]. 2020, 28. 9. 2018 [cit. 2020-04-16]. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/promarnena-sance-jak-cesi-nedokazali-vyuzit-naklonosti-angely-merkelove-56582>.

JADRNÝ, Petr. O odsunu Němců rozhodli spojenci už v roce 1943. Tvrzení Merkelové je nepřesné, upozorňuje historik. IRozhlas [online]. 2020, 21.6.2018 [cit. 2020-04-12]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/veda-technologie/historie/odsun-nemcu-angela-merkelova-jindrich-dejmek_1806211301_pj.

Závěry Jaltské (Krymské) konference tří mocností (11.2.1945). *Http://www.moderni-dejiny.cz* [online]. 2020, 12.12.2009 [cit. 2020-03-23]. Dostupné z: <http://www.moderni-dejiny.cz/clanek/zavery-jaltske-krymske-konference-tri-mocnosti-11-2-1945/>.

Konec soužití Čechů a Němců v jednom státě: Konference Centra pro studium demokracie a kultury a Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR k 60. výročí ukončení II. světové války. Centrum pro studium demokracie a kultury [online]. 2016 [cit. 2020-04-16]. Dostupné z: <https://www.cdk.cz/konec-souziti-cechu-nemcu-v-jednom-state>.

KOVAŘÍK, David. Vysídlení Němců z okresu Jindřichův Hradec 1945 – 1948 [online]. [cit. 2020-04-23]. Dostupné z: <http://slavonice-zlabings.eu/documents/3364350462fe9db4930a0d8819da02b9.pdf>.

KOVAŘÍK, David. Likvidace pohraničních obcí a osad na Novobystřicku po roce 1945. Slavonice - Zlabings: Web nedávné historie jednoho nevšedního místa [online]. 2020 [cit. 2020-04-23]. Dostupné z: <http://www.slavonice-zlabings.eu/documents/40ab0cdb72f1e3ac9a08cd6a569705ed.pdf>.

Kronika obce Konrač a připojené osady Klášter a Pransláky. Digitální archiv: Státní oblastní archiv v Třeboni [online]. Třeboň, 2020 [cit. 2020-04-04]. Dostupné z: https://digi.ceskearchivy.cz/338855/9/3002/1993/18/0_s.9

Návštěvnost jihočeského kraje v číslech: Hosté a přenocování v hromadných ubytovacích zařízeních podle zemí. Český statistický úřad [online]. [cit. 2020-04-23]. Dostupné z:

https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt&pvo=CRU04&z=T&f=TABULKA&skupId=1006&filtr=G~F_M~F_Z~F_R~F_P~_S~U~301_null_&katalog=31743&pvo=CRU04&str=v222&c=v3~8_RP2019&u=v222_VU_ZEMI_100_3034

Mapa České Kanady - Mapy. Mapy.cz [online]. 2020 [cit. 2020-02-24]. Dostupné z: <https://mapy.cz/turisticka?x=15.1836251&y=49.0545812&z=11&l=0&source=area&id=53>

Označení Třetí říše. Fronta.cz [online]. 2020, 2007 [cit. 2020-03-08]. Dostupné z: <https://www.fronta.cz/dotaz/oznaceni-treti-rise>

Pension a restaurace RUDOLEC [online]. 2013 [cit. 2020-02-24]. Dostupné z: <http://www.rudolec.cz/kanad-cz.html>

POLANSKÁ, Patricie. Dlouhá cesta k československo-německé smlouvě skončila před 20 lety. Český rozhlas: Rádio Česko [online]. 2020, 5.3.2012 [cit. 2020-04-16]. Dostupné z: https://www.rozhlas.cz/radio_cesko/exkluzivne/_zprava/dlouha-cesta-k-ceskoslovenskonemecke-smlouve-skoncila-pred-20-lety--1027525

RAK, Martin a Martin VÁŇA. Vesnice v zajetí železné opony - možnosti archeologického poznání studené války. Academia[online]. [cit. 2020-04-23]. Dostupné z: https://www.academia.edu/2548678/Vesnice_v_zajeti_zelezne_opony_-_moznosti_archeologického_poznani_studené_valky_s.243-245

Revoluční květen 1945 v našem pohraničí (Deštersko a Jindřichohradecko). Hradec žije [online]. Hradec Králové, 2020, 21.04. 2017 [cit. 2020-03-27]. Dostupné z: <https://hradeczije.cz/revolucni-kveten-1945-nasem-pohranici-destensko-jindrichohradecko/>.

ROSENAUER, Jan, Marek JANÁČ a Martin HROMÁDKA. Dekrety prezidenta republiky - tzv. Benešovy dekrety. Český Rozhlas: Radiožurnál [online]. 2020, 23.duben 2002 [cit. 2020-04-19]. Dostupné z: <https://radiozurnal.rozhlas.cz/co-jsou-benesovy-dekrety-6303419>.

Rakousko: Obchodní a ekonomická spolupráce s ČR. *BussinesInfo: Oficiální portál pro podnikání a export* [online]. 2020, 15.12.2019 [cit. 2020-04-20]. Dostupné z: <https://www.businessinfo.cz/navody/rakousko-obchodni-a-ekonomicka-spoluprace-s-cr/>.

Rakouský prezident kritizoval Benešovy dekrety. IRozhlas [online]. 2020, 4.3.2010 [cit. 2020-04-20]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/rakousky-prezident-kritizoval-benesovy-dekrety_201003042155_mkopp.

Rozhodla o odsunu Němců z Československa po válce Postupimská konference? Český Rozhlas plus [online]. 2020 [cit. 2020-03-15]. Dostupné z: <https://plus.rozhlas.cz/rozhodla-o-odsunu-nemcu-z-ceskoslovenska-po-valce-postupimska-konference-6513476>.

Slavonice - Zlabings: Web nedávné historie jednoho nevšedního místa [online]. 2020 [cit. 2020-04-04]. Dostupné z: <http://slavonice-zlabings.eu/index.html>.

Steinmeier: ČR a SRN nesou společně zodpovědnost za Evropu. Euroskop.cz: Věcně o Evropě [online]. 2020, 21.09.2018 [cit. 2020-05-02]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/8952/31785/clanek/steinmeier-cr-a-srn-nesou-spolecne-zodpovednost-za-evropu/>.

Vítězné mocnosti podepisují Postupimskou dohodu (2. srpen 1945). *Televize Seznam* [online]. 2020, 2.8.2019 [cit. 2020-03-23]. Dostupné z: <https://www.televizeznam.cz/video/vylety-dominulosti/vitezne-mocnosti-podepisuji-postupimskou-dohodu-2-srpen-1945-63944561>

Zaniklé obce. Staré Město pod Landštejnem: Oficiální webové stránky městyse [online]. [cit. 2020-04-23]. Dostupné z: https://www.staremestopl.cz/gp/id_galerie=1009&p1=2485

Závěry Jaltské (Krymské) konference tří mocností (11.2.1945). *Http://www.moderni-dejiny.cz* [online]. 2020, 12.12.2009 [cit. 2020-03-23]. Dostupné z: <http://www.moderni-dejiny.cz/clanek/zavery-jaltske-krymske-konference-tri-mocnosti-11-2-1945/>.

AKADEMICKÁ PRÁCE

HUBEŇÁKOVÁ, Julie. ČLOVĚK A KRAJINA V KULTUROLOGICKÉ PERSPEKTIVĚ: MAN AND LANDSCAPE IN CULTUROLOGICAL PERSPECTIVE [online]. Praha, 2010 [cit.2020-04-23].Dostupné:

https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/31551/DPTX_2009_2_11210_ASZK1001_130194_0_91064.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze. Vedoucí práce PhDr. Vladimír Czumalo, CSc.

LIPENSKÁ, Dana. Postupimská dohoda ve znovusjednoceném Německu. Praha, 2014. Univerzita Karlova v Praze. Vedoucí práce PhDr. Petr Šafařík.

ZIEGLEROVÁ, Petra. *Právní aspekty odsunu sudetských Němců na území mostecká*. Plzeň, 2016. Diplomová práce. Západočeská univerzita v Plzni. Vedoucí práce JUDr. Mgr. Vendulka Valentová.